



ТИЖНЕВИК: REVUE HEVDOJMAJAKE UKRAINIENNE TRIDEN'N

Число 37 (245) рік вид. VI. 5 жовтня 1930 р. Ціна 2 фр. (Prix 2 fr)

Париж, неділя, 5 жовтня 1930 року.

В хроніці з совітської України цього числа читач знайде диене речення: «мобілізовано для Донецького басейну тридцять тисяч колгоспників».

«Мобілізовано», — «тридцять тисяч», — «колгоспників». В чому річ?

А річ дуже проста. Большевики в своїй окупаційній політиці на Україні довели до того, що здобич вугілля і продукція тяжкої індустрії, що зосереджена на Україні в Донецькому басейні, почали катастрофічно падати останніми часами. Близькими причинами тому, минаючи взагалі найголючнішу — самий совітський окупаційний режим, — були загострення продовольчої кризи, що вже не має надій на покращання, а навпаки тільки на погіршення, страшна дорожеча, неможливі умови праці, які можливі лише в країні «інтегрального соціалізму», катастрофічний спад вартости грошей, і як наслідок цього, неможливість прожити навіть тиждень за отриману за місяць праці заробітню платню, — себ-то всі ті умови системи «комуністичного раю», що так одріжняє їх од системи економічної «гнилого» заходу.

Це все разом взяте привело до того, що в Донецькому басейні робітники, опора і основа влади совітів, почали тікати звідти свіг за очі. Ця «плинність» робочої сили, як пишуть большевики, і спричинилася до того, що шахти й заводи мусіли скоротити свою продукцію в неймовірний спосіб

Наслідками спаду продукції в Донбасі та здобичі вугля вже сама влада перелякалася. Брак вугілля на заводах примушує ці останні ще далі зменшувати свою продукцію, а брак вугілля для запізниць дезорганізує транспорт, чим ще більше поглиблює і так гостру продо-

вольчу кризу. Нема вже що говорити, але їхня легендарна «п'ятилітка», знаходиться вже встані банкрутства, як вони самі вже констатують.

Але не це нас зараз цікавить. Коли об'явився ота «плинність робочої сили», то совітська влада рішила «по большевицькому» її ліквідувати: на місце «плинних» робітників поставити «неплинних». І тому переведено було «мобілізацію» спочатку в лавах комуністичної партії, а далі серед комсомолу. А те умовч праці для цих «мобілізованих» од того не покращали, і ці робітники теж стали «плинними». А здобич вугілля та продукція заводів ще вгала.

Кинулися большевики тоді по других. «Мобілізували» кілька десятків тисяч т. зв. наймитів (у совітів єсть і така категорія підвладних їм істот). Напообіцуювано їм було золоті гори: харч даремний, помешкання, езуття, убрання, курси, ще й по 4 карб. денного заробітку... Звичайно, нічого з обіцяного не сповнено було. Отже й наймити «попливли» назад.

А продукція впага до катастрофічних розмірів.

Тепер влада совітів «мобілізувала» тридцять тисяч колгоспників для потреб Донецького басейну. Чи буде цей елемент неплинним, то покаже ближче майбутнє. Але не трудно одгадати, що людей, яких силоміць заганяли до колгоспів, одірвавши од власного шматка землі і яких зараз одривають од тої вже усупільненої землі знову і засиляють на шахти і заводи, до роботи, яка абсолютно не знайома їм і яка не забезпечує прожиття, — там довго влада не зможе утримати. В кожному разі вже 29 вересня ризький кореспондент «Morning Post» повідомляє, що з Донецького басейну втікло з праці ще т р и д ц я т ь с і м т и с я ч робітників.

Большевики зараз рушили останній резерв людської сили, над яким посідають сяку таку владу. А далі що?

Але що привертає увагу, це ті способи, якими оперують окупанти на нашій землі. Ця система «мобілізації» — є не чим иншим, як системою заслання, системою Сибіру і Соювків, примусової праці, що доводить, що ще раз «вільні горожане» у совітів є тільки звичайними рабами.

Але одночасно ці методи показують і инше. А саме, що це вже є процеси гальванізації мертвого організму, мертвих систем, мертвих ідей.

Най же наші земляки самі пороблять висновка з тих можливостей, які показує сучасність і які з залізною логикою самі проступають із тла совітської дійсности.

Бо ж с і р а в д і — такі методи і такі наслідки їх — чи ж це не початок кінця?

«Трудшкола» та «політосвіта» на службі колективізації сільського господарства

Школа повинна бути зв'язана з життям. Ця безсуперечна істина знаходить своєрідне здійснення в умовах совітського ладу. Будуючи всю політику державно-суспільного управління на вимірній теорії, з повним ігноруванням реального життя, совітська влада підпорядковує тій же теорії й свою політику народньої освіти.

Як відомо, в даний момент совітська влада захопилася ідеєю колективізувати сільське господарство на просторі всього союзу соціалістичних республік і з цією метою виробила, т. з., п'ятирічний план. Для здійснення цього плану сов. влада мобілізує увесь свій апарат, а в тім числі, розуміється, школу і політосвітні установи.

Окупаційна влада на Україні ретельно принялася за реалізацію п'ятирічного плану, не рахуючися ні з традиціями українського народу, призвичаєного до індивідуального господарства, ні з його волею, яка виявляється в формі рішучого протесту проти примусової колективізації.

Народній комісаріят освіти на сов. Україні услужливо виконує волю окупаційної влади і намагається за всяку ціну втягнути школу й політосвітні установи до участі в реалізації п'ятирічного плану.

В цьому відношенні показовим є обіжник НКО, де подається директива — проробити по всіх групах трудшколи питання про політичні та господарські завдання весняної кампанії цього року, про суцільну колективізацію господарств та участь в ній школи.

Згідно з цим обіжником, всіх учнів, починаючи з 3-ої групи, на час, вільний від теоретичних занять, мобілізується для праці в колгоспах, а години навчального плану відводиться виключно (!) на підготовку учнів до практичної роботи в околишніх колгоспах. Той же обіжник ставить в упривилейоване положення дітей робітників, що переїзжають на село для постійної участі в колгоспному будівництві, а саме, такі діти забезпечуються навчанням по-за всякою чергою. З того ж обіжника довідуємося, що є ще нова категорія упривилейованих дітей, які нарівні з дітьми робітників приймаються в першу чергу й безплатно до всіх начальних установ, — це діти осіб, що їх забили чи покалічили «глитаї»...

Проте, що саме має принести з собою масова колективізація, знаходимо щире признання в совітській педагогічній пресі. «Процес масової колективізації не тільки ламає межі на полях, а й по новому організує і самі маси трудового селянства... Цей процес є один з найбільших чинників, що руйнує дрібновласницьку основу цілого селянського світогляду, ламає стародавні традиції і звички в побуті, старі прадідівські забобони. Вже один хоча б масовий рух за закриття церков, перелачу дзвонів на індустріялізацію є яскравий показник цього»*).

*) Лукашенко, П. «Трудшкола в соціалістичній реконструкції села». «Радянська Освіта» ч. 2 1930 р. ст. 17.

Отже, як видно з цього, колективізація сільського господарства провадиться зовсім не з тою метою, щоб поліпшити добробут населення, та й таке поліпшення й не зв'язується з колективізацією. В цьому також широко признається той же автор: «Питання про вступ учителів до складу колективу, як фізичних членів, вимагає окремого опрацювання. Треба тільки категорично застерегти принципову засаду: вступ учителя до колективу аж ніяк не повинен спричинитися до погіршення його трудового, правного і матеріального становища» *). Дивно, що ця «основна принципова засада» не береться на увагу, коли до колективізації притягається «простий» український народ... Педагогічна преса подає також вказівки, як саме може школа допомогти реалізації п'ятирічного плану.

«Насамперед (в особі вчительського колективу) повинна взяти на себе обов'язок популяризувати п'ятирічний план серед місцевого населення. А найголовніше, кожна школа повинна взяти низку завдань з цього плану за зміст своєї праці» **).

Весь навчальний програм трудшколи заново перероблюється в напрямі пристосування його до п'ятирічного плану колективізації. Крім годин навчання в школі, поизначених «на підготовку учнів до практичної роботи в околицьніх колгоспах», учні повинні працювати в колгоспах, а до того ще, і у власному господарстві своїх батьків.

Щоб не було цього подвійного навантаження учнів практичною роботою, висувається проект організації окремого житла для учнів-підлітків по-за родинною хатою.

В парі із школою має працювати й політосвіта на користь колективізації. Відповідно до цього нового завдання пристосовується організація, зміст та методика політосвітньої роботи.

Так, до цього часу в системі народньої освіти основним центром культурної роботи та культурно-політичного впливу на доросле населення був, як відомо, сельбуд (селянський будинок) або хата - читальня. Тепер таким центром має стати «будинок колективіста».

Як і в школі, так і тут — в політосвітній роботі — антирелігійна пропаганда повинна стати в центрі цієї роботи. «Запеклою повинна бути боротьба з релігією, з церквою, з сектантством, з усіма релігійними забобонами. Рішуча боротьба з вінчанням, хрестинами, церковними похоронами, з оздобленням квартир речами релігійних культів то-що. Політосвітні установи повинні агітувати за закриття молитовних будинків, за провідне гасло в цій справі повинно бути: «молитовні будинки в селах суцільної колективізації — під культурні установи»***).

Політосвітні установи повинні дбати про колгоспне будівництво, втягуючи до колгоспів усе населення... за винятком куркулів. «На обов'язку політосвітніх установ — всіма засобами перешкод-

*) Там же 22 ст.

**) Ілейко, М. «П'ятирічний план і масова школа». «Рад. Освіта» ч. 2 1930 р. ст. 44.

***) Константинівський, М. «Політосвітробота та колективізація сільського господарства». «Рад. Освіта» ч. 2 1930 р. ст. 32.

жати куркулям пролазити до колгоспів, а як вони попролазили, викри-вати їх, виявляти всі прояви куркульського елементу, допомагати бідняцько-наймитським елементам за підтримкою середняків виганяти куркулів з колгоспів» *). Тут політосвіта перебірає на себе завдан-ня, яке належить іншому органу, а саме ГПУ.

Розуміється для цієї «політосвітньої» роботи потрібується відпо-відний персонал, який намічається комплектувати лише з робітниц-тва та з бідняцько-наймитського ж елементу.

Правда, вже й тепер політосвітні кадри майже цілковито позба-вилися небажаного для совітської влади елементу.

За виборочним обслідуванням політосвітобійників (у 8-ми округах) одержано такі відомості: за віком — до 20 років є 35 відс., до 25 рок. — 45 відс., до 30 р. — 15 відс., вище — 5 відс.; за освітою — з нижчою освітою — 72 відс., з під вищеною — 12 відс., з середньою — 13 відс., і менш як 3 відс. — з вищою освітою; із стажем — меншим від року — 52 відс., з річним стажем — 24 відс., з двохрічним — 10 відс., з 3-х річним — 10 відс., вище 3-х років — 4 відс. В де-яких випадках є і зовсім без стажу, і зовсім малописьменні **).

Вже не один раз совітська влада накидала школі й позашкільним освітнім установам завдання, які розходяться з правдивим духом освіти й просвіти.

Не треба бути пророком, щоб провістити повну поразку чергово-го експерименту, який пророблює сов. влада на Україні над школою й політосвітою, бо цей експеримент йде на сполучення школи не з жит-тям, а з хорою уявою.

Ст. Сірополько.

Про організацію війська ***)

II.

Артилерія. Організація артилерії від року 1914 дізнала багато змін й притім ріжних. У світову війну війська всіх воюючих держав виступили переважно з артилерією польовою — пушками 75-77 мм і гавбицями 120 мм, причім батареї складалися з 6 гармат. На кожду польову гармату малося 1000-1800 набоїв. Лише батареї калібру 155 мм й більшого складалися з 4-х гармат, а пересічна нор-ма амуніції для них була значно меншою.

Артилерійські бригади, а в інших державах відповідні їм арти-лерійські полки, були здебільшого організаційно цілком автономними, себто організаційно до складу більших одиниць, як приміром диві-зія, не входили й тільки з метою підготовки до тактичного співділан-ня з піхотою відбували артилерійські частини спільні вправи, голов-ним чином в окресі літніх маневрів. На час війни ці вищі організаційні одиниці додавалося до піхотних дивізій, для того й носили вони нуме-

*) Там же ст. 31.

**) Там же ст. 26.

***) Продовження з ч. 29. 1930 р.

рацію дивізій. Щоправда, справа ця інший дещо характер мала в Німеччині, де, як знаємо, завжди в порівнянні до інших держав, брали гору засади практичної потреби—все у військовій справі, а в тім і організаційні проблеми підпорядковувалося вимогам війни і бою.

Перші місяці світової війни досвідчили, що всі держави, крім знов же таки Німеччини, мали насамперед зовсім невистарчаючу кількість артилерії тяжкої та що існуюча норма забезпечення амуніцією була до смішного малою; що в дуже рідких випадках може мати місце навіть таке масування артилерії, як курінь (дивізіон) під безпосередньою командою одного начальника. Разом із тим бойові вимоги піднесли конечність передавати до диспозиції командирів полків, а навіть курінів принаймні батареї. Виникла з того потреба мати більше батарей та зробити їх більше рухливими і це поставило питання про зменшення кількості гармат в батареях. На підставі добутого досвідчення, починаючи з зими року 1914, почато переформування батарей легкої польової артилерії в 4-х гарматні а тяжкої в 2-х гарматні.

З усталенням фронтів напочатку на заході, а потім і на сході, прийшла черга на масування артилерії, що допростило до прикріплення артилерії до певних відтінків в той час, як піхота змінювано. Хоч вже в окресі маневровому виявилось значіння артилерії тяжкої, але з хвилиєю закопання в землю питання забезпечених військ у цього роду артилерію, як також справа збільшення артилерії ближнього бою для боротьби з кулеметним вогнем, для нищення фортифікаційних споруджень, набрало великої ваги й, так би мовити, нагlosti. Разом з тим повставала иноді необхідність робити масові пересування артилерії, коли річ ясна, в таких випадках дуже залежало на швидкості — переобтяжені залізничі виконати таке завдання не були в силі, через що прийшло до створення для артилерії власної механічної тяги. Вплинула на це у певній мірі необхідність заступити машиною коня й на самім полі бою.

Отже вимоги до артилерії характеру тактичного й оперативного так в окресі війни рухової, як і в часі устabilьнення фронтів, вплинули на її організацію в напрямі створення нового виду артилерії — окопової, збільшення кількості гармат тяжких і найтяжчих, збільшення амуніційних норм, надання артилерійским частинам більшої рухливості й в зв'язку з цим самостійности господарчої. А крім того для боротьби з літництвом виявилось необхідним створити артилерію протилітничу.

Знов же інші вимоги до організації артилерії поставили війни революційні, наша війна з москалями і війна польсько-московська. Скільки вимоги тактичні в порівнянні з вимогами світової війни щодо кількості гармат в батареї не змінялися, а навпаки пішли в напрямі дальшого зменшення складу батарей, на що вплинули рівнож і можливості економічні, то зате зникають з поля бою майже цілковито гармати тяжкі, уступаючи своє місце найбільше гавбицям 120 мм. Гавбиці 155 мм. встають впрост люксомом. Наш під цим поглядом досвід може бути певним постулятом. Наша піхота дуже тішилася, ко-

ли мала при собі власне 120 мм гавбиці, або 105 мм гармати; звичайно і гавбиці 155 мм. піхота радо бачила, але були вони затяжки й до них бракувало амуниції. І для боротьби з ворожою артилерією, зокрема з бронепотягами, і для боротьби з піхотою 120 мм гавбиці й 105 мм гармати, були відповідні, давали належний ефект, єдиною лише їхньою хобою була замала далекосягність.

Отож минулий досвід каже, аби організаційні проблеми артилерії розв'язувати в керункові передовсім вироблення універсального типу гармати — далекосяглої, влучної, з великим руйнуючим ефектом; диференціація артилерії є конечною, випливає з завдань бойових, однак треба під цим поглядом обмежитися, щоб не створювати труднощів з продукцією різноманітної амуниції. Нарешті необхідно розв'язати завдання належного забезпечення амуницією.

Студіюючи сучасну організацію артилерії бачимо: склад її в усіх військах зріс з 12-15 відс. до 22-40 відс.. По-за артилерією дивізійною є артилерія полкова й курінна, через що питання співділення артилерії з піхотою, поборювання автоматичного піхотного вогню, можна в хвили біжучій вважати розв'язаним. Артилерія курінна, що в часі світової війни називано її окоповою, органічно входить до складу куріння і або творить самостійні відділи, або належить, як чота до складу курінної кулеметної сотні. Враз зі зростом літництва росте й артилерія протилітична. Скрізь батарея складається з 4 гармат, а у москалів навіть з 3-х. Що до матеріяльної частини, то, поминаючи загальний зріст для всіх видів гармат далекосягlosti, звернено увагу на її скорострільність і витривалість. Непомірно зросло забезпечення амуницією, причім необхідно підкреслити що змінився стосунок шрапнелів і гранат на користь останніх. Набої спеціальні, як газові запальні, до освітлення тощо складають досить значний відсоток даної амуниції.

Цілком зрозуміло, що організаційний досвід чужоземних військ, як рівнож хоч і невеликий наш, в питанні доцільної організації в майбутньому повинно використати в повній мірі. Найбільш трудною в цім випадку буде проблема матеріяльної частини й належного забезпечення амуницією. І, нам здається, що під цим поглядом справа якості мусить мати перевагу перед кількістю, бож кількість вдається надолужити вмінням, спритом і відвагою наших артилеристів, ці якості, як знаємо з минулого, в достатній мірі посідаючих. Разом з тим необхідно буде взяти під увагу наші майбутні оперативні й бойові завдання. У відношені оперативнім матиме значіння більша самостійність менших одиниць, у зв'язку з чім повстає питання господарчого унезалеження батареї від власних вищих організаційних одиниць та питання артилерійского транспорту. Мабуть треба визнати конечною потребу мати подвійну норму амуниції на самій батареї, то значить стільки, скільки містили старі дві набійні скрині зі своїми й гарматним передками для одної гармати. Тут же мимохить хочеться зупинитися над доцільністю набійних скринь. Чи не можна було б замінити тяжку, малорухливу набійну скриню з 6-ти кінним запрягом двома відповідно пристосованими двоохінними возами? — економія в людях і конях при можливості повєжно збільшити кількість амуниції є очевид-

ною. Звичайно, так звані «форшпани» були б для цієї мети цілком не на місці. До цього питання ми ще повернемо при розгляді організації обозів.

Доцільне розв'язання всіх повищих проблем вимагає ґрунтовного перестудіювання всіх обставин, що впливають можуть на справу організації того чи іншого роду війська, й використання чужого досвіду. Можливі бойові й оперативні завдання в майбутній війні, дані географічні, економічні можливості нашої держави — останні в першій періоді відновлення боротьби будуть очевидно, тісно зв'язані з акцією дипломатичною — все необхідно зважити.

III.

Частини технічні. А.) Відділи бойових везів *) (танки). Не слушно говорять, що бойові вези є винаходом світової війни, бо ж воєнна історія знає про них ще з часів старожитних. Можна натомість вважати, що світової війні завдячувати маємо застосування модерного бойового везу з механічним двигуном, плазуновими колесами й притім опанцерованого.

Безперечно масове вживання бойових везів у липні — жовтні 1918 року дало антанті перевагу над німцями. Так само бойові вези відіграли поважну роль у війні білих москалів з червоними (офензива Деникіна, ліквідація Вранґеля), та у війні польсько-московській. Ми, в часи нашої війни з москалями, не мали змоги користатися бойовими везами, але трудно всеж не згадати з вдячністю чинів наших автопанцерників у році 1918, в часі наступу Запорожців на південь і схід, та у війнах з рр. 1919-1920, хоч так мало ми їх мали.

Може справді не так вже фізично-ефективними є чини бойових везів, як дуже морально-ефективними є їхній вплив на психіку вояка. Очевидно річ, що це подекуди й через те, що вони й до цього часу є ще бойовою новиною, для протиділання якій ще і досі пошукування відповідних засобів продовжується. Однак лехковажити цей новий, а скорше новітній рід зброї **) не випадало б.

При шаленім розвитку техніки з одного боку, при обережнім нині відношенні до шафування людським життям з другого, нема сумніву, що бойові вези в майбутніх війнах матимуть першорядне значіння. Розвиток цього роду зброї, як і удосконалення його властивостей дає підстави військовим письменникам у своїх логічних висновках заповідати в недалекому майбутньому битви «танкових армій». І треба погодитися з тим, що таке заповідження є на кожний спосіб менше фантастичне, ані ж фантазії Jules Verne'а або Pierre Giffare'а.

Організація частин бойових везів не має за собою великого досві-

*) В деяких західних державах бойові вези трактується, як рід зброї піхотної, однак з огляду на обмежену можливість забезпечення ними нашого війська як і користання ними в наших умовах географічних, вважаємо, що буде більш доцільним однести їх наразі до технічних частин війська.

**) Ми свідомо називаємо бойові вези родом зброї через те, що вони, мають самостійну властивість безпосереднього нищення власною масою і сполучують в собі рух і вогонь.

ду і певних, з того досвіду впливаючих, засад, але всеж вже існують подекуди усталені норми. Насамперед, тактичні завдання, які мали місце в минулому і, річ очевидна, матимуть місце в майбутньому, висунули організаційну проблему поділу бойових возів на 1) тяжкі — співпраця з піхотою при завданнях проломових, 2) легкі — праця з кіннотою, праця самостійна у великих населених пунктах, можливо при захопленні важливих тактичних об'єктів, як приміром переправи, залізничні вузли тощо і 3) найлегші, так звані танкетки, які призначається: для зміцнення вогневої сили піхоти для боротьби з ворожими вогневими засобами.

В цьому короткому інформаційно-дискусійному огляді не можемо зупинятися над розглядом досить великої вже тепер кількості систем бойових возів і, відсилаючи читачів до спеціальної літератури, переходимо впрост до питань організації частин бойових возів.

Найменша організаційна одиниця бойових возів повинна складатися з 2-3 принаймні возів, завжди ділаючих разом. Вона повинна посідати належно функціонуючу службу забезпечення амуніцією і службу зв'язку, конкретно кажучи, ця одиниця потребує для сталого обслуговування одне тягарове авто і один мото. Найбільш відповідним булоб назвати її чотою. Кілька чот — тут належить взяти під увагу можливі тактичні вимагання й тактичне приділення та організаційну відповідність інших родів війська — творили б сотню. Коли мати все на увазі наші портреби й можливості в майбутній війні, принаймні у першій її періоді, то мабуть сотня була б найвищою організаційною одиницею. Сотня бойових возів, крім бойової частини, то значить крім відповідної кількості бойових возів, повинна мати: рухомі варшати для направи менш значних ушкоджень, транспорту — амуніційний й господарський і нарешті службу зв'язку. Було б найбільш утяжливим і, скажемо, непродуктивним накидати сотні бойових возів нормальний господарчий апарат, еже хоч би через те, що в цілому він був би безчинний, бо цілу свою енергію й засоби мав би віддати на обслуговування команди сотні. Бо ж бойові вози в найменших організаційних одиницях завжди будуть знаходитися при інших родах війська, себто лише у виняткових випадках ціла сотня може бути вкупі. Наразі у цій справі подаємо засадничу думку, бо до справи зорганізування господарських органів ще повернемо при обговоренні засад організування служби забезпечення.

Лишається сказати ще пару слів про відповідний для нас у майбутній війні рід бойових возів. Можна еже згори твердити, що розвій воєнних подій на Україні, хочби напочатку при відновленні боротьби з окупантом буде мало подібний до так званої регулярної війни, або докладніше до війни між двома державами чи групами держав — ні, то буде хаос, в якому зіллється всі можливі способи збройної боротьби, боевих чинів. Так буде принаймні напочатку. В такій ситуації найбільш відповідними для нас будуть, нам здається, вози легкі й найлегші.

Б. Бронепотяги. *) Цілком окремим видом бойових во-

*) Залишасмо цю назву з огляду на традицію, хоч уважаємо її нестислою.

зів є бронепотяги, що мають дуже відмінні властивості, однаково тактичні, як і технічні, й через те власне відносимо їх до особного виду частин технічних.

Насамперед бронепотяги є прив'язані до залізниці, що значно обмежує можливості тактичного застосування їх, надаючи їм скорше, в умовинах війни на Україні, значіння оперативне. Крім того бронепотяги при сучаснім стані техніки можуть бути правдивими, так би мовити, фортецями—узброєні важкими далекосяглими гарматами, десятки кулеметів, забезпечені вистарчаючою кількістю амуніції, конструктивно не обмежені (до певної міри) тягарем броні, посідаючи можливість застосування радіового зв'язку, власне рухоме ремонтне депо, при відповідній добраній загозі, бронепотяги надаються до виконання найбільш важливих, але лише оперативних завдань. Їхня гада — можливість руху лише на торі не є для них так вже небезпечною — в цьому випадкові ділають, скорше, елементи людської психики —, коли загога не буде перестрашена тим, що з тилу висадять тор; більш небезпечним є мінування тору. Відповідне виховання та вишколення персоналу обслуги й залого бронепотягів, відповідне забезпечення засобами для направи ушкодженого тору, належна організація частин бронепотягів, а над усе віра залого в силу своєї машино-зброї, можуть зробити бронепотяги одним з найповажніших бойових аргументів в руках, звичайно, армійського командування у війні, переважно руховій.

Так у певних періодах світової війна, як і інші по ній, а в тім і наші війни 1917-1920 рр. надто виразно підкреслили значіння бронепотягів досить того, що при всякій нагоді їх монтовано навіть з найбільшою імпровізацією.

Отож, говорючи про належну організацію частин бронепотягів, мусимо мати на увазі перш за все оту їхню властивість — залежність від тору. Цілком ясно, що кожна бойова одиниця, себ-то один бронепотяг, не повинен боятися за свою спину, повинен знати, що щось забезпечує йому шлях відвороту. Це входить в обсяг організаційних завдань. Щоб бронепотягові забезпечити тил, треба для цього призначити один або кілька бронепотягів значно, з огляду на їхне завдання — курсувати по залізниці в цілі її охорони — менших, можливо легше озброєних. Можуть це бути звичайні залізничні авта, уживані в своїм часі на Україні німцями власне для охорони залізниць. Матимуть крім того бронепотягові частини свої варштати і, з огляду на потребу й доцільність, власний господарчий апарат. Здається, що найбільшого одиницею організаційною, при тім і найменшою мала б бути бронепотягова батарея в складі: 1-2 великих бойових бронепотягів, 1-2, (приділюваних в залежності від завдання і ситуації), малих бронепотягів, чи залізничних панцерних авт, або навіть опанцерованих дрезин. Для всіх бронепотягових одиниць необхідно було б мати центральні варштати.

Напрошується увага відносно роду гармат на бронепотягах. Сподіваємося що слово у цій справі заберуть наші артилеристи, однак досвід минулого дає підстави твердити, що далекосягла гаубиця була б найбільше відповідною.

Р. С.

В обороні нашої честі і національного імені.

I.

Хід боротьби.

Вже більше двох років пройшло, як розпочали ми свою боротьбу за наше національне ім'я перед Лігою Націй.

Здавалося, що принаймні наша назва — українці, завоювала вже повне право горожанства на цілому світі. Скільки в свій час доводилося битися за слово Україна, скільки кривих усмішок викликала ця «вигадана» назва з боку наших ворогів, які доводили скрізь на чужині, що такої назви, як і такого народу не існує взагалі на світі.

І от тепер слово Україна вживається постійно цілою світовою пресою і самі росіяне залишили вже, як здається, свої міркування про штучність цього слова, а в своїй пресі користуються ним раз у раз без жадних «тапок».

Дивного звичайно в цьому всьому немає нічого, коли згадати ті великі події, що пронеслися над Україною, ту боротьбу, яку наш Уряд, наше військо, — весь народ, вів і веде за свою незалежність.

Легатії, дипломатичні місії Української Народньої Республіки були на протязі багатьох років розкидані по цілій Європі і по-части в Америці. Наші паспорти, видані в імені Уряду УНР, були загально прийняті, загально визнані всіма урядами і консулатами, аж доки не прийшло до признання ССРСР і совітської України. Але й після цього в місяцях скупчення нашої еміграції, як в Польщі, Чехословаччині, Румунії і по другим країнам, де вже перестали приймати наші паспорти — видавали нам на-томісць свої паспорти, або різні посвідки, де виразно зазначали наше національне походження. Нарешті самі большевицькі влади видають закордонні паспорти громадянам совітської України, в яких пишеться, що паспорт цей є виданий «громадянину Української Совітської Республіки».

Тим більше дивним є те, що в Нансеновських паспортах, що почали видавати Лігою Націй, українців, як таких, не визнають і попросту пишуть їм «Russe». Властиво регулямін, що утворив ці паспорти відноситься до 1922 р. і потім до 1926 р., розпочали ж ми свою боротьбу в цій справі тільки з 1928 року. Чим це пояснити? Звичайно перш за все тим, що було кілька років, особливо від 1922 до 1925, коли наше громадянство закордонном переживало час повної прострації, коли його сварки, інертність байдужість і ворожість перешкоджали навіть Урядові УНР будь-що зробити для нашої еміграції. Звичайно треба було посилити до Женеві, слідкувати за всіма справами, які можуть нас там цікавити, і в першу чергу за біженецькими справами. Але настільки була розбита наша еміграція, що тяжко було не тільки з матеріяльного боку, але й з морального пістати в той час представника нашої еміграції: спершу треба було оздоровити її в середині, а потім вже думати про її репрезентацію. По-друге, коли українське громадянство досить пасивно ставилося до того, що робилося в справах біженецьких в Женеві, то через те, що воно практично мало було в тому зацікавлено. Справді, ми мали в багатьох країнах аж до 1925 року ще свої паспорти, а потім, як вже згадувалося вище, різні держави давали нам паспорти з зазначенням нашої національності. Хоч вже декому і доводилося брати Нансеновські паспорти, хоч це вже і викликало протести (що приводили часом до пологдження справи в поодиноких випадках), але не могло зацікавити всього громадянства. Нансеновські паспорти тільки за останні два роки стали ширше приміюватися по різних країнах і робитися обов'язковими, як наприклад, в Чехословаччині.

Так чи інакше, але в час, коли вироблювалася система Нансеновських паспортів (1922-1926) нас не було в Женеві. Справу цю розпочали

росіяне та різні їх організації, і на їх вимогу створено було всі емігрантські установи при Лізі Націй: Високий Комісаріят, біженську секцію при міжнародньому бюро праці, Дорадчий Комітет приватних організацій. Вони розробили і підготували різні статuti і проекти що-до правового забезпечення емігрантів. Вони натурально спричинилися і до встановлення системи Нансенівських паспортів. Треба було з'ясувати, кому ж давати Нансенівський паспорт, і відповідь дана була цілком певна, і паспорти давали «російським біженцям». Пізніше до них приєдналися вірмени.

На перші ж протести українських емігрантів їм заявили, що оскільки вони походять з території бувшої російської імперії, їм так само належить бути під протекторатом Ліги Націй і мати рівні з росіянами права на користування всім тим, що може дати біженцям високої комісаріят.

Самі росіяне теж доводять, що термін «refugié russe» означає тільки юридичний момент. В рапорті складенім росіянами в імені підкомісії для студювання умов, в яких знаходяться діти емігрантів, є така цікава примітка:

«Щоб уникнути всіх непорозумінь, треба зазначити, що слово «refugié» (біженець) і поділ на росіян та вірмен буде вживатися нами згідно термінології конвенції 12 травня 1926 року, себ-то розуміючи це, як юридичне зазначення приналежності до старої державності російської, або турецької, а не на їх етнічне походження. Отже до групи російських біженців, крім росіян в правдивому розумінню слова, зараховува тимуться також українці, жида і т. д.»

Само собою, що таке роз'яснення ні в якій мірі не може задовольняти українських емігрантів, бо факт остається фактом: на підставі цих преділень, нас стали трактувати в Нансенівських паспортах, як росіян.

Нагадаємо тепер в час, коли ця справа перейшла до нового етапу свого розвитку, загальний хід подій, які зв'язані з цією нашою боротьбою.

Отже вперше запротестувати проти ігнорування нашого національного імені довелося мені досить несподівано для самого себе. Коли вперше року 1928 в травні місяці, прийняли до Дорадчого Комітету Український Центральний Комітет в Польщі і я мав його там репрезентувати, я цілком природно мав на меті спершу ознайомитися з цією установою і не виступати відразу з ріжними заявами. Але вже чверть години після того, як я ввійшов до залі засідань, розглядалася справа про юридичний статут для російських і вірменських біженців. Мені стало ясно, що коли я промовчу на цей раз, то тим самим я санкціоную з свого боку, як представник української еміграції, існуючий стан річей. Отже, не дивлячися на повну невідготованність справи, я відразу ж вирішив виступити з пропозицією додати до назви цього статуту і слово-українські біженці. Счинилася ціла гаряча перепалка, за яку в свій час писалося в «Тризубі». По формальним причинам Дорадчий Комітет приватних організацій, як це роз'яснював Альбер Тома, що головував в той час в Комітеті, не має права вносити зміни в порядок, що заведений був міждержавними конвенціями і санкціонований вищими органами Ліги Націй. Таким чином цей перший протест був чистою демонстрацією, що не могла мати жадних практичних наслідків.

Слідуючий раз наше питання було порушено на міждержавній конференції 29 червня 1928 р. п. Мальомом, представником Польщі. Саме обмірковувалися справи прийняття під протекторат Ліги Націй біженців асирійських та асиро-халдейських. Не заперечуючи проти прийняття цих нових груп біженців п. Мальом заявив, що існує інша категорія біженців, а саме біженців українських, яких в попередніх конвенціях залічують цілком несправедливо до групи російських біженців, хоч вони і не належать до цієї національності. Це питання так само мусить бути поладженим і то на користь українських біженців. Голова конференції швейцарець Делака підкреслив, що все ж українські біженці знахо-

дяться під протекторатом Ліги Націй на рівні з росіянами, щож до питання порушеного п. Мальомом, то він пропонує одкласти на пізніший час розв'язання його. Цей виступ був зроблений польським делегатом властиво теж без попередньої підготовки і навіть при відсутності нашого представника. Але значіння його полягало в тому, що питання все було виразно поставлено.

В-осени 1928 року в імені цілої низки центральних організацій еміграції, які дали мені всі мандати, я виступив з двома листами на ім'я Голови Ради Ліги Націй. В одному листі (від 30. VIII) я домагався виділення української еміграції в окрему групу, в другому (від 31. VIII) примінення до нас юридичного статуту для біженців, а також того, щоб представники (свого рода консули) Комісаріату Ліги Націй призначилися б з посеред нейтральних осіб, які б самі не були біженцями. Треба сказати, що Асамблея 1928 р. прийняла резолюцію, що задовольнила останню вимогу і при тому мотивування було дане майже в тих самих виразах, в яких написаний був мій лист.

Це дало привід росіянам вважати, що ця резолюція була прийнята під моім впливом і вони страшенно зlostяться за це на мене і досі: вони мріяли (і вірмени, звичайно, цілком пристали на це), що п. Маклаков буде, наприклад, призначений представником Ліги Націй для всіх біженців, в тому числі, звичайно і для нас. З огляду ж на нову постанову Асамблеї Ліги Націй призначили до Франції п. Паона. людину цілком нейтрально.

Щоб дати офіційний хід моім листам треба було, щоб докладчик Ради Ліги Націй по справам біженецьким, або хтось інший з посеред Ради поставив мої листи на порядок денний цієї установи. Докладчиком в-осени 1928 року був саме Август Залеський, міністр закордонних справ Польщі, що і зробив відповідну заяву на підставі якої генеральний секретарь Ліги Націй надрукував мої листи і роздав всім членам Ради Ліги Націй. На засіданню останньої 12 вересня п. Залеський мав запропонувати, щоб наша справа була віддана офіційно на заклчення Високого Комісаріату, але в останню хвилию з огляду на те, що сама допомогова акція біженцям стала під знаком заштаня, справу нашу вирішили теж одкласти до слідууючої сесії, а п. Залеському було доручено, згідно з його ж таки пропозицією, вказати Раді Ліги Націй шлях до розршення порушеного нами питання.

Слідууюча сесія Ради Ліги Націй зібралася в Лугано в грудні 1928 року. Тим часом докладчиком по біженецьким справам був визначений на цей раз п. Зюмета, представник Венецуели. З перших же розмов з останнім я з'ясував, що ми маємо в його особі справжнього приятеля, що абсолютно є переконаний в правоті нашого діла. п. Залеський з свого боку вивконав припорушення, що взяв на себе і після попереднього порозуміння з іншими делегатами і з нами, пропонував передати нашу справу на розгляд Дорадчої Міждержавної Комісії, що саме була створеною в Лугано. В такому дусі була складена резолюція п. Зюметсю і односторонно прийнята Радсю Ліги Націй. Було цілком ясно, що на самій Раді Ліги Націй розршити наше питання було не можливо, з огляду на де-які заперечення, що вже починали з'ясуватися: представник одної з великих держав, просто заявив мені, що ршати нашу справу на Раді Ліги Націй вони не можуть, бо це надасть ршенням занадто політичного характеру.

Отже нарешті справа перейшла до Комісії, яка зібралася на першу свсю сесію в травні 1929 року. І тут виявилосся, що, коли Рада Ліги Націй передала цю справу до Комісії, бо вважала себе самою занадто політичною установсю, щоб розглядати наше емігрантське бажання, то навпаки Комісія вважала себе занадто не політичною, а гуманітарною організацією, щоб розршувати таке «політичне» питання, як наше. Тут же з'ясувалася і ршуча ворожість до нашої справи, нині вже покійного, д-ра Хансена. Ситуація створилася така, що залишалосся одно: тимчасово зняти справу з порядку денного. На це пристали всі делегати, але д-р Хансен, не дивлячися на те, що всі його одговорювали від того, таки порушив справу

і рішуче виступив проти нас і нашого бажання, як суто політичного. Разом з тим виявив д-р Нансен виразну ворожність до української справи. Йому гаряче одповів обороняючи нас п. Антоніяде, румунський делегат, а далі голова, французький делегат, де Навай сказав де-кількі речень і справу зняв з порядку денного, не довівши її до жадного рішення. Виступ д-ра Нансена і справоздання про цей виступ, що відбувся у закритому засіданню в російській пресі, дав мені привід виступити з відповіддю в формі одвертого листа, що був потім надрукований окремою брошюрою Головної Ради разом з низкою других документів. («La Societe des Nations et les refugies ukraïniens» Paris. 1930.).

В цьому листі вже можна було ширше і докладніше зупинитися на всіх аргументах, які підтверджували наші домагання, ніж це я міг зробити в офіційних листах.

Тепер вже більш менш відомо, що на д-ра Нансена вплинули росіяне, які zostалися дуже задоволені його виступом. Д-р Нансен, з огляду на свої совітофільські симпатії, стратив був всяку популярність серед російських емігрантських кол, але його виступ проти нас, знов привернув до нього росіян. Останні весь час вели уперту боротьбу проти нас. Їх аргументи формульовані ними в мемуарі від 12 квітня 1929 року нам добре відомі. Крім цілком брехливих відомостей, що-до самої України, що-до подій року 1917 (перший хто підписав цей мемуар є п. Рубінштейн, бувший мійський голова Харькова, отже йому, як людині, що виїшла з України тим менше можна подарувати те, що він говорить в цьому дивному мемуарі), намагаються вони вигадати цілком практичні перешкоди що-до задоволення нашого жадання. Вони говорять, що для того, щоб виділити українців і писати їм в паспортах «українець», треба було б зробити «нечувану» анкету серед еміграції і т. д. Цікаво, що десять років давали емігрантам паспорти, напр., в Чехословаччині, зазначаючи одним українську. Другим — російську національність, і справа обходила без жадних анкет. Отже аргументація росіян була на диво не серйозна, але зв'язки їх в де-яких країнах ще чималі, і вони з великою завзятістю використовували їх проти нас.

Звичайно, слухають їх все ж одним вухом, і самі по собі вони б не змогли нам так заважати. Але на поміч їм приходять людська інертність взагалі і надзвичайна консервативність такої ліберальної і модерної, здавалося б, установи, як Ліга Націй. Кожне рішення, до якого приходять її комісії, і вищі органи, довго поволі розглядаються в великим трудом приймаються, але коли вже вони прийняті, змінити їх ще в десять раз тяжче, ніж провести у перше. Як парадокс, припускаю цілком серйозно, що коли б ми, з'явилися раніше росіяни і добилися б року 1921-22, щоб всі біженці з України мусіли писатися, як українці, то і п. Рубінштейн з Харькова і п. Гулькевич з Поділля писалися б і досі в Нансеновських паспортах українцями, щоб вони там не робили. Крім того, що майже по всім питанням вимагається одноголосність, крім того, що взагалі не легко зговорити між собою представників стількох держав, тут ще помічається те явище, що кожен Уряд є значно сміливіший у себе вдома, ніж в Женеві: те, чого не трудно добитися, скажемо в нашій справі, в столиці якої будь держави, то значно тяжче одержати від делегата самого уряду в Женеві на відповідній комісії.

Що ж до нашої справи, то тут діяли ще мотиви спеціального характеру: як не доводили ми в своїх виступах і заявах, що справа, яку ми порушуємо не є політична по суті — це була основна тема мого одвертого листа д-ру Нансену, що ми не добиваємося при цій нагоді визнання України, як такої, все ж це не заспокоювало ні де-яких делегатів, ні Генеральний Секретаріят Ліги Націй, що має рішачий вплив на хід всіх справ. В секретаріаті ворожості ми не бачили, а тільки страшенну обережність; як би розрішення нашої справи не викликало якогось міжнародного ускладнення прикрого для Ліги Націй.

Українська проблема є остільки велика, остільки значна, що вона лякає і без того похлихливих політиків Ліги Націй. Справа біженецька,

право на своє національне ім'я, що тільки зачіпає українську проблему, все ж їх непокоїть. Вони знають, що українська справа їх не мине, що Європа матиме такі перед собою це питання до розрішення у всьому його обсязі. Отже на цій нашій порівняючи дрібній справі ми, як в мініятурі бачимо всі ті труднощі, які чекатимуть нас і в час більш поважний, в час більш рішучий. Наша кількість, багатства нашого краю, політичне значіння України, — це наш великий плюс, але це і велике утруднення при боротьбі за наше право на міжнародньому ґрунті.

Як не прикрі всі ці затяжки при розрішенню нашого емігрантського питання, в цьому є і своя позитивна сторона, і коли на протязі двох років і до тепер ми далеко не осягли повного задоволення своїх вимог, то все ж ми де-що придбали: створилася справжня «Женевська справа», ведемо ми справжній процес перед людством за своє національне ім'я, за свою честь.

І ця боротьба викликає у всіх безсторонніх людей повагу і співчуття до України взагалі. Ми зверталися до таких авторитетів міжнароднього права, як Шарль Дюної і знайшли повну апробату своїм аргументам. Ми же згадували, з якою симпатією поставився до нашої справи п. Зюмета, що нині є Головою Ради Ліги Націй, і якого, як американця, навряд чи хто може запідозрити в пристрасності до нашої справи.

Наші вороги і женевські страхополохи, проволікаючи вирішення нашої справи з року на рік, примусили тим самим мене і цілу низку моїх співробітників побувати багато разів у різних визначних політичних діячів Європи і у всяких урядових установах. Самий факт, що наша справа з'явилася двічі перед Радою Ліги Націй, двічі перед міждержавною Дорадчою Комісією, що всі делегати і їх уряди примушені були нею займатися, говорять сам за себе.

Одмовляючи нам, чи одволікаючи нашу емігрантську справу вороги наші тим самим несподівано для себе зробили величезну пропаганду українській справі в цілому, зробили пропаганду, якої вже кілька років в такій мірі ми не мали. В цьому є величезна позитивна сторона Ліги Націй взагалі, і вона дає змогу кожній нації за короткий час знайти безпосередній контакт трохи не з цілим світом. Від цього дуже виграють самі члени Ліги Націй, алей ми, що стоїмо осторонь, завдяки нашій біженській справі, все ж змогли ці якості нової женевської установи використати в дуже широкій мірі. З другого боку справа боротьби за наше національне ім'я за нашу честь, має ще й инше не менше значіння: вона зворушила всю еміграцію нашу, вона зблизила нас між собою, вона примусила всю еміграцію до акції. Але про це иншим разом.

Олександр Шульгин.

3 ЖИТТЯ И ПОЛІТИКИ.

— Зріст хаосу і роспаду на всіх ділянках соціального життя. — Своєрідність теперішньої кризи. — Як думають рятуватися большевики — Перспективи.

Одноманітні, все ті самі звістки приносить совітська преса на протязі останніх тижнів. Звістки, що виразно і наочно ілюструють той процес загального розвалу і роспаду, який відбувається на совітській Україні. Процес розвалу і роспаду, який охоплює всі ділянки життя, який відчувається однаково і в сфері господарських відносин і в сфері культурної і адміністративної роботи; процес розвалу і роспаду, який обертає цілу країну в становище повного хаосу.

Трудно вичерпати весь той матеріал, який дає совітська преса для характеристики повного хаосу, що в нього обернено цілу Україну. Трудно вибрати в цьому матеріалі більш характеристичне, більш яскраве, бо скрізь і всюди бачимо ми ознаки того самого процесу.

На прикінці другого року п'ятилітки, в останні рішачі місяці господарського року большевикам доводиться констатувати рішучу і повну

невдачу виконання намічених ними планів, все поступаюче погіршення в основних ділянках господарського життя. Вугільний Донбас за 11 місяців другого року п'ятирічки не додав 2,5 мільйонів тон вугля; за липень він виконав програму на 78,8 відс., а за серпень лише на 53,2 відс. Це погіршення мало місце після того, як на протязі двох місяців всі совітські урядові і громадські установи вживали найбільш енергійних заходів для поліпшення ситуації. За десять місяців другого року п'ятирічки українська металургія виконала програму витоплення чавуну на 96 відс., а сталі на 95 відс. Відсоток виконання на одинадцятому місяці — в серпні і для сталі, і для чавуну лише 80 відс. Українські заводи с.-г. машин за перших десять місяців виконали план на 88 відс., а в серпні відсоток виконання знизився до 77 відс. («Ком.» ч. 246 з 6. IX). «Безладдя в транспорті триває далі» — свідчить в тому ж таки числі «Комуніст». «Навіть південно-західня залізниця, яка давно вже стоїть на першому місці своєю роботою, почала дуже відставати. Планово запобіжний ремонт поганих і паротяги що-дня пачками вибувають з ладу... Крива пригод з вини залізничників швидко йде в гору й досягає 64 відс., а в окремих випадках, як напр., на Катерининській залізниці становить 77 відс. від загального числа».

Є дуже проречити вказівки на те, що цей розвал промисловости і транспорту, цей прорив плану, як делікатно висловлюються більшовики, набрав таких розмірів, що поладження його вже стало неможливим, що в зв'язку з тим розвал буде набирати все більших темпів. В зв'язку з розвалом Донбасу вже виразно відчувається брак вугілля в металургії. За даними на 21 серпня запаси вугілля для коксування на металургічних заводах не перевищують 1-2 денної норми. Загальний білянс палива порушено («Ком.» ч. 239 з 30. VIII). Залізниці в зв'язку з браком вугілля вже змушені перейти на спалювання низькосортного вугілля («Ком.» ч. 246 з 6 IX). Що в результаті подібного роду фактів може наступити лише дальше погіршення роботи промисловости й транспорту, не треба доводити.

Однаково невтішне становище на сільсько-господарському фронті, не зважаючи на osiąгнені «успіхи» в переведенню колективізації. Підсумок серпневих хлібозаготівок на Україні дас лише 77 відс., виконання плану («Ком.» ч. 243 з 3. IX). «Відомості з округ про підготовну роботу до осінньої кампанії на 1 вересня свідчать, що райони, не зважаючи на фактичний початок сівби, зовсім невідготовлені до осінньої сівби. Окремі заходи підготовної роботи — луціння стерні, засів озимини, обмін сортового насіння, збір насінних фондів, чищення, — в катастрофічному стані», — заявляє в своїй радіограмі заступник голови совнаркму Сербиненко. І дійсно на 1 вересня, коли за нормальних умов сівба уже близька до свого закінчення, на совітській Україні її лише розпочинають: за даними Наркомзему на 1 вересня розпочато сівбу лише в 16 округах, причому площа дотеперішнього засіву складає тільки 1,4 відс. плану («Ком.» ч. 244 з 4. IX). Копання буряків лише розпочалося з 1 вересня, а уже президія ЦК НС обговорює питання про ліквідацію проривів і на цьому фронті («Ком.» ч. 247 з 7. IX).

Поруч з хаосом в господарському життю панує такий самий хаос на всіх інших ділянках. Нещодавно оголошено урочисто *urbi et orbis* про заведення в совітських державах з цього року обов'язкового навчання. Ця «реформа» широко розрекламовано по цілій європейській пресі. На ділі виявляється, що ця «реформа» є тільки порожній блеф. Початок шкільного року застає совітську Україну в таксм становищі, коли вона не може урухомити навіть існуючі школи, не кажучи вже про заведення тих нових шкіл, які потрібні для того, щоб забезпечити ними цілий контингент дітей шкільного віку. «Навчальний рік, який мав розпочатися скрізь 1 вересня», — констатує «Комуніст» ч. 246 з 6. IX, — зірвано. Стара шкільна сітка почала навчання лише на 60 відс. Нові шкільні комплекти відкрито лише на 50-60 відс... Поруч інших перешкод почати навчання по всіх школах заважає брак підручників... У наслідок бездіяльности Книгоспілки ми маємо на сьогодні те, що першу і другу групу шкіл першого концентру задоволено підручниками на 73 відс. що-до назв і 64 відс. що-

до тиражу. Гірше з забезпеченням груп 3 і 4, але Дву таки сподівається до 15 вересня задовольнити всі ці 4 групи. Зовсім зле з постачанням підручників для груп старших (5, 6, 7.). У вересні підручників вони ще не одержать».

Ці ілюстрації з обсягу теперішнього совітського хаосу можна продовжувати до без кінця. Їх можна брати з тих самих ділянок, про які мсва вище, можна знайти цілу низку нових. Можна говорити про хаос і розвал в новому будівництві, в постачанню, в розподілі, в театральній справі, у високому шкільництві і т. д., і т. д.

* * *

Ми боїмося, що існує небезпека того, що читач, який пробіжить наведені нами вище ілюстрації і факти з обсягу сучасного большевицького хаосу, поставиться до всіх них, як до чогось давно відомого і зпаного, побачить в них лише повторення того, що довгі роки нотує і відзначає ціла антибольшевицька преса. Думаємо, що таке відношення до фактів з обсягу теперішнього розвалу, така їх оцінка була в високій мірі помилкова.

Само собою в обсягу большевицької господарки і керування завжди було, аж надто багато фактів застрашаючого безголов'я, безладдя і безглуздя; завжди большевики, виявляючи свою енергію, мали здібність творити довкола себе хаос і руїну. Проте теперішній хаос в УССР є з'явище sui generis, яке заслуговує особливої уваги і оцінки. В господарстві УССР є дві частини: так званий усупільнений сектор — та частина народнього господарства, яка складається в першу чергу з підприємств, промисловости і транспорту, і підлягає безпосередньому керуванню і плануванню совітських чинників і індивідуальний сектор, що його в головній частині складає селянство і що керування ним належить індивідуальним підприємцям. Усупільнений сектор, яким керує совітська влада завжди давав нечисленну кількість фактів дезорганізації безгосподарности; він був полем найбільш диких експериментів, які вели за собою повне безладдя і розпад. Але поруч з ним існував індивідуальний сектор, який не зважаючи на всі скорпіони, скеровані проти нього, сяк так міг існувати і розвиватися. Він — цей індивідуальний сектор — давав совітській владі засоби і можливості для переведення всяких експериментів в усупільненій господарці, він покривав її дефіцити, він давав можливість врятувати її від розвалу. Тим то раніше збільшення дезорганізації і розпаду на тій чи іншій ділянці совітського фронту в останньому рахункові означало збільшення натиску на індивідуальний сектор для того, щоби здобути засоби для ліквідації проривів.

Факти теперішнього розвалу мають місце при цілком іншій ситуації. З результаті колективізації усупільнений сектор в господарці УССР зайняв рішуче переважаюче місце. Тепер большевики в межах совітських держав по-за усупільненим сектором не мають можливости знайти засобів для ліквідації своїх дефіцитів, для виправлення своїх помилок. Аджеж індивідуальний сектор, який рятував їх раніше, зведено тепер до мінімуму. Через те факти теперішнього розвалу мають цілком відмінний характер; через те являються вони спеціально загрозливими; через те є дуже важним слідкувати за етапами розвитку теперішньої господарської кризи.

* * *

Чи усвідомлюють большевики всю серйозність сучасної ситуації, яка в своєму результаті веде не тільки до господарського занепаду, але загрожує атрофією цілого совітського адміністративного папарату. Відповіді на це питання на підставі даних совітської преси є важко. Річ у тому, що переводити аналіз сучасного становища, шукати з нього вихід — це значить в остаточному рахункові займатися виясненням доцільности теперішнього господарського і політичного курсу совітської влади — зай-

матися тим, що при сучасних умовах є абсолютно виключеним. Цих міркувань годі шукати в совітській пресі. Можна там знайти лише матеріал з тих розпоряджень і наказів, які видає совітська влада для ліквідації теперішніх так численних проривів. І той матеріал говорить, що совітська влада не розуміє чи не хоче розуміти всієї серйозності сучасного становища. Вона хоче полагодити теперішній розвал завідомо безнадійними засобами, які, як показує двохмісячний досвід з тих часів, коли прориви набрали особливо грізного характеру, і не дають їй не можуть дати жадного ефекту. Те, що вона робить тепер для ліквідації проривів, зводиться до дальшого поширення системи державної панщини, до все далі йдучої заміни системи вільної праці системою примусової панщинизняної праці.

Елементи збудовання системи державної панщини вже виразно зазначилися торік під час переведення колективізації, самостійного господаря селянина загнано до колхозу для того, щоб підпорядкувати його працю державному керівництву, залишаючи продуцентів, як винагороду за працю лише мінімальний прожитковий мінімум. Що далі, то виразніше особливо в зв'язку з сучасними проривами система панщинних відносин починає охоплювати робітничу класу. При цьому, само собою, переводиться ліквідація всіх законодавчих норм про охорону праці, бо послання їх з системою панщинних відносин свиключеним. Заводиться, як система, мобілізація робітників для потреб промисловості — те, що її офіційно звуть добровольною, розуміється, може одурити лише повних анальфабетів в сучасних совітських відносинах. В липні і серпні була переведена мобілізація 15.000 с.-г. наймитів для Донбасу, тепер переводиться мобілізація 30.000 колгоспників. Проектується завести прикріплення робітників до підприємств. ЦК ВКПб в своєму об'їжникові з приводу нового господарського року зазначає: зваживши на невідповідність ряду законодавчих норм і з окрема положення про біржі праці в теперішній господарській обстановці, негайно переглянути ці норми з погляду потреби, скасувати ту їхню частину, що утруднює боротьбу з «літунами», дезертирами виробництва і т. и. Поруч з цим цей самий об'їжник «щоб боротися з плинністю в підприємствах» наказує провести систему заходів, що забезпечили б закріплення робітників в виробництві, відповідно розвиваючи пролетарську громадськість, проводячи самозобов'язання робітників перед пролетарською громадськістю про роботу на даному підприємстві не менше, як на певний термін і застосовуючи всі заходи громадського впливу аж до бойкоту злісних дезертирів («Ком.» ч. 244 з 4. IX). Що всі ці заходи, а передовсім «громадський бойкот», зв'язаний з позбавленням продовольчих карток є не що инше, як встановлення примусової панщини робітників на підприємствах, про це не може бути двох думок.

Встановлюючи прикріплення робітників совітська влада разом з тим уживає всіх заходів, щоби можливо збільшити ступінь експлоатації робочої сили. В надзвичайній степені збільшується вживання і експлоатація неповнолітніх робітників. Адаже ж не що инше, як це, означає використання в найширших розмірах для всяких «ударних кампаній» комсомолу, таке поширене тепер. Збільшується робочий день і поширюється нічна праця. Саме тепер в совітській пресі ми стрічаємо цілу низку загроз з приводу того, що молотарки не працюють згідно з наказом двадцять годин на добу («Ком.» ч. 246 з 6. IX). Погіршення умов праці йде поруч з погіршенням її реальної оплати. Повна руїна продовольчого апарату, низькі розміри пайків, які видаються, все це веде до необхідности прикупати продукти з під поли по високим цінам і знижує реальну заробітну платню до розмірів голодної платні. Запрягати у кріпацьке ярмо селян через заведення колективізації, тепер в зв'язку з проривами совітська влада екстремним темпом змагається обернути в панщинний стан робітників.

Совітські керівники дурять себе надією, що на системі загальної примусової праці можна досягти позитивних господарських результатів. Але це є повною і цілковитою утопією. цими заходами годі думати врятувати совітську господарку од повного розвалу. Вона мусить йти і буде йти в провалля повної катастрофи.

Ми говоримо про неминучість катастрофи совітської господарки, як що вона буде продовжувати йти по теперішньому шляху. Мусимо дати собі відчит про те, що означає цей термін за умом совітського господарства. Треба виразно відрізнити розуміння господарської катастрофи в пристосованню до умов західно-європейського нерегульованого і совітського монопольного господарства. Движучим нервом західно-європейського господарства є зиск, й сотворення в господарстві умов, коли підприємець не має можливости одержувати зиску, веде до масових крахів, масового припинення продукції, загального розладнення господарського організму — катастрофального стану народнього господарства. Не те в совітських умовах. Втратність окремих підприємств, навіть втратність цілих галузів народнього господарства за совітських умов, коли продукційний процес провадить держава, ще не являється підставою для їх спинення через те, що момент прибутковости не являється тут рішучим при веденню підприємства. Ми за весь час совітської господарки мали довшу низку фактів існування цілої низки дефіцитних підприємств, недобори, з яких покривалися в першу чергу вкладами коштом індивідуального сектора. Хворобливий стан народнього господарства при цих умовах виявляється не в очевидних формах спинення продукції, а в явищах зв'язаних з зменшенням кількості тих продуктів, які виробляє національне господарство для цілей як особистого, так і продукційного споживання. Зростає і загострюється товарний голод. Утруднюється продовольче становище. Знижується добробут населення. В наслідок зниження добробуту зменшується відпорність до хвороб, зростає смертність, передовсім смертність серед дітей. Глибше і ширше погіршення стану народнього господарства за совітських умов виявиться лише в більшій і дальшій загостренності цих явищ, але катастрофальний стан народнього господарства, як що не буде таких додаткових обставин, як скажемо неврожай 1921 року, ніколи не набере таких яскравих форм, як за обставин нерегульованого господарства.

Та катастрофа, до якої ведуть Україну совітські чинники є шлях дальшого загострення тих злиднів, які панують тепер, шлях вимірання і виродження населення, які неминуче наступають, коли життєвий рівень понизиться нижче певної норми. Це є шлях, який може завести Україну на глухі й безнадійні манівці, як що українська людність буде далі до безкінця терпіти і далі все нижче хилити шию під ярмо аракчєвсько-сталінської соціалістичної панщини.

З цих можливостей і перспектив господарської катастрофи, до якої ведуть Україну, мусимо здавати собі справу цілком виразно і ясно.

В. С.

З України про Україну.

Нам, яким судилося жити в чужині, але в тих країнах, які можуть з нинішньою Совдепією, щастить знати про життя на Україні не лише по закордонній та совітській пресі, але й по тих численних листах, які отримуються нашою еміграцією з України, а тако-ж і по розмовах з тими людьми, які переборюючи всі перепони, систематично поповнюють кадри старої української еміграції в Румунії.

Не так давно мною отримано великого листа з Одеси. Зважаючи на те, що послано його було не звичайним шляхом, не по пошті, то лист спізнियो. Тим часом він не губить на своїй цікавості. Датовано його 20-м травня. Лист цей цікавий тим, що він з України й говорить про Україну устами одного з тих українців, який виховувався на большевицьких дріжжах, з якого Москва препарувала для себе комсомольця, а отримала «гайдамаку».

Отже в цьому листі таке читасмо про Україну:

«Особливих новин і цікавих відомостей за останні часи у мене, чи-то пак у нас, немає. Хочу подати лише де-які інформації загального характеру. Раніш, чим що-небудь написати перекинув у верх дном усю Одесу поки найшов один нещасний зошит.

У нас усі перейшли до писання на цигарковому папері, а через те, що Совдепія стала самою пишучою державою у світі, треба думати, що скоро не стане і цигаркового паперу — будемо писати вугіллям на землі, як за часів військового комунізму.

В першу чергу скажу де-кілька слів про продовольчий стан Одеси. Справа з постачанням міста майже катастрофічна. Картоплі з осені навезли страшенну силу й заповнили нею усі підвали Одеси, але, не провітрюючися, вона майже уся зогнила й прийшлося її викинути. Користуючися цим, приватники продають свою картоплю по 7-8 карбованців за пуд і то коли-б була. Це «по нашому» називається заготовкою.

М'ясна справа стоїть ще гірше. На початку зими давали якусь солонину дуже сумнівого походження. Це робилося два рази на тиждень, потім перейшли на раз, а зараз немає й разу. Публіка, що не могла їсти солонини зараз вимагає її, але не дають.

Після солонини Церобкооп, під виглядом гов'ядини, почав давати конину, але поскільки таємне підміювання гов'ядини кониною могло викликати поважні непорозуміння, «робоча кооперація» мусіла легалізувати продаж конини, дати їй право громадянства і тепер на вивисці можна бачити «конина». Це-ж ми лише на дорозі до соціалізму, а коли заїдемо вже в самий соціалізм — прийдемося землю їсти.

Не краще справа стоїть й з іншими продуктами. Публіка, що мешкає в Одесі, починає відновлювати, богзна коли пірвані зв'язки з селом і звідтіля доставати борошно, м'ясо, картоплю та інше, як що все це і там є, але робиться таке постачання з великими труднощами, бо на залізницях рознюхують і конфіскують. До сходу зараз можна наїстися тільки редьки та цибулі. Днів два тому в місті заведено тверді ціни на приватньому ринкові на продукти першої потреби, особливо привозні, в наслідок чого базар став цілковито порожнім. Це каже за те, що можна буде обідати раз в три дні, бо Церобкооп немає спроможности задовольнити потреби міста.

Не далеко втікла й справа з мануфактурою, взуттям то-що. Купити що-небудь в Церобкоопі — це значить пройти тяжкий шлях: бути членом-пайщиком, треба десь працювати, дістати з місяця роботи заявку, причім самої заявки треба очікувати кілька місяців і нарешті в Церобкоопі дадуть не те, що треба, а те, що їм хочеться.

Ясна річ, що при такому стані річей, значна частина робітництва та й взагалі суспільства настроєна не на користь совітській владі, не дивлячись на те, що все робиться ім'ям робітничо-селянського уряду. Серед робітників давненько уже ведуться балачки про вихід з Церобкоопу, при умові повернення їм внесених паїв, але поскільки це підписує вирок загибелі кооперації, то, очевидно, такий номер не пройде. Усі дані й навіть підготовка до того, щоб учинити страйк безумовно є, про це можна почути скрізь, але побоювання за жорстокі наслідки ускладняє справу, бо в царстві свободи, мовляв, не може бути страйків.

Неймовірна дорожнеча продуктів першої потреби остаточно убиває всіх, а з окрема — робітництво, бо заробітня платня хоч і зростає, але дуже і дуже відстає від життєвих потреб і це примушує більшість робітників, крім прямої своєї роботи, пускатися ще на побічні заробітки й займатися якимсь кустарництвом. Щоб запобігти своєму лихові, секретарі партійних осередків, ці пройдисвіти з усіх країв, ведуть скажену роботу по втягненню як можна більше робітництва до партії, причім ставлять людей в таке положення, що або партія, або — за ворота. Завербовану публіку беруть у довгу шліфовку, надають багато обіцянок і тоді вже ви-пускають у світ душити поза-партійних. Кожний завербований, чи взагалі член партії є вже фактичним шпигом ПІУ і доносить не тільки про роз-

мову, але навіть й про те, що думає людина. Позапартійний ніколи не може висловити своїх навіть невинних думок, бо непевний, що коло нього не стоїть комуніст і взагалі між позапартійними та комуністами панує страшний антагонізм і при найближчій нагоді розвяжеться гаслом: «бий комуністів».

Що до студентства, то влада, урахувуючи його ролі та значіння, поставила його в самі тяжкі умовини. Щоби відвернути студентство від політичних і революційних подій, повернено його на зовсім інші рейки, відтягнуто його від академічної роботи й замість прямої мети, обвантажено його різними громадськими справами. Дається змога бувати лише на лекціях і то не всім. Про практичну роботу та про готування до лекцій не може бути й розмови. Тим часом, не дивлячись на такий утиск, студентство, як барометр, яким вимірюється громадська думка й настрої, нахляс свою стрілку в бік заходу та села і гадає, що ці два чинники мусять спричинитися до повалення диктатури ПТУ.

Під час процесу «Союзу Визволення України» студентство все-ж таки виходило по-за межі контролю інститутських шпигунів, усякими можливими заходами реагувало проти судової інсценівки й немає сумніву, що при маленькому заворушенню було-б у перших лавах. Зараз, коли процес СВУ закінчено й для наших умов можна сказати, благополучно, підвищених настроїв студентства та інтелігенції взагалі, трохи охолонув.

Ураховуючи настрої, голос майже всесвітньої думки, а тако-ж і те, що розстріл так званих учасників СВУ може стати вихідним пунктом закатів на Україні, вищий суд, як відомо, нікого не присудив до розстрілу, багатьох звільнено й вислано за межі України й незначну частину ув'язнено на різні терміни.

Щоби виправдати себе, прокуратура повернула справу на суді так, що м'якший присуд буде визначати те, що мовляв, ми їх не боїмося і тому не розстрілюємо. Словом, як не є, але усе промовляв за те, що «милостивий народній кодекс», а особливо приписані учасникам СВУ статті є ніщо в порівнянні з голосом громадської думки. Багато з висланих уже дістали працю і не так давно приїздили до Одеси у відпуску.

Що до колективізації, то в сучасний мент справа дорівнюється зеро. Попішки руки на стовідсотковій колективізації, зараз все-ж таки продовжують переводити її, але зовсім іншими шляхами. Загалом-же питання колективізації треба вважати проваленим, уся невдачу віднесено на «рахунок викривлення на місцях». Побачимо ще, що дасть нам урожай й «хлібзаготівля». Де-які колективи залишилися й зараз, але більше як 90 відс. колективізованих селянських господарств геть розлетілося.

Вислані «куркулів» назад не повернулися, але члени їх родин, як, наприклад, діти, частково повернулися. Реманент, забраний у «куркулів» залишився для громадського користування й хоронився в спеціальному помешканню й зараз, що не день, то нові відомості, що в такому-то селі згоріло помешкання з сільсько-господарськими знаряддям. Такий-то апогеоз колективізації.

Для успішної боротьби з наростаючою небезпекою зараз ставиться питання про збільшення кадрів міліції: вартів на підприємствах касуються а замість них набираються й ставляться промислові міліціонери. В стадії вирішення знаходиться тако-ж справа про заведення в міліцію воєнізованого касарняного життя, а не так як досі, що кожний міліціонер міг мати помешкання там, де хотів.

На софійському узвозі тиждень тому трапилася трамвайова катастрофа. Під гору йшло кілька навантажених службових вагонів. Перед виходом на рівну дорогу, вагони повернулися назад до низу і зі всього розгону налетіли на два пасажирських вагони та на площадку, в наслідок чого до десяти ранених і кілька душ забитих. Катастрофу вважають за шкідництво й призначили комісію для розсліду.

Не дуже давно пішов у далеке плавання великий пароплав «Трансбалт» з коштовним вантажем. Комісія, що випускала цей пароплав з Одеси, знайшла, що пароплав уже застарілий й не зможе плавати. Тим часом,

«Трансбалт» усе-ж таки пішов і в Червоному морі, потрапивши у тайфун, розсипався. Загинуло до 200 душ команди та учнів. Тут те-ж вбачають шкідництво.

Треба сказати, що за останні часи система так званого шкідництва прийняла широкі розміри й кожний день преса повідомляє про шкідництво то в тій, то в іншій галузі «нашого господарства».

Лист цей остільки красномовний, він так яскраво, навіть з властивим нашому терпеливому народові гумором, малює той жахливий стан, до якого доведено Україну, не вимагає жадних пояснень.

Можна хіба лише додати, що зараз цей стан не поліпшився, а навпаки погіршився.

Масло, сметана, сир, молоко, м'ясо, яйця — все те, чим Україна завше була багатою — стало нині предметом роскоші. В кооперативах зараз можна дістати лише одне яйце в тиждень на душу (само собою зрозуміло, що купити може лише член кооперативи).

Навіть цукру, якого в довійськові часи виробляла Україна коло 100 мільйонів пудів, нині тако-ж бракує. Селянам зараз видасться сто грамів цукру на місяць на цілу родину.

Не зважаючи на те, що в-літку люди могли відживлятися яршною, на ґрунт голоду почали ширитися пошесні хвороби і в першу чергу черевний тиф.

Колі уважно приглянешся до того, що діється на Україні, приходиш до висновку, що Москва завдалася метою фізично винищити все населення України.

Для цього пускаються в ход — масові висилки, арешти, розстріли, руйнування господарства й виснаження голодом.

На 16-му Комуністичному Конґресі, що відбувся в Москві, були представлені картограми совітських досягнень.

Для нас особливо показою була картограма X, що мала ілюструвати досягнення в галузі перебудови сільського господарства та організації рілничих комун. По цій картограмі кількість селян, покараних конфіскацією майна і висилкою за спротив колективізації перевищувала два мільйони.

Розстріляно по приговору совітських судів 10.000 душ.

А скільки розстріляно в льохах ІПУ, скільки забито карними експедиціями й скільки вимерло, опинившись на вулиці з голими руками — особливо під час зими. Про це немає жадних статистичних матеріалів.

Тим часом серед цих двох мільйонів, офіційно зареєстрованих, без сумніву більшість українців, бо на Україні переводилася сама гостра колективізація з бажанням перевести її на всі сто відсотків.

Автор листа з Одеси каже: «Вислані «куркулі» назад не повернулися, але члени їх родин, наприклад діти, частково повернулися».

Отже повернулися сироти, щоб збільшити кадри безпритульних дітей, якими зараз переповнені особливо великі міста.

Це два мільйона покараних лише на протязі одного останнього року. Коли подати до цього всіх розстріляних за 12 років большевицького панування на Україні, а також і ті кілька мільйонів, які вимерли від голоду в 1922-му році, то можна сказати, що на Великій Україні большевиками винищено більше населення, ніж має ціла Галичина й Волинь.

Винищуючи українців, Москва в той-же час провадить систематичну колонізацію українських земель неукраїнським елментом.

Постійні розрухи на Україні говорять про безперервну боротьбу, яку безбройне населення веде з озброєним до зубів окупантом.

І коли, тепер після 12-ти років большевицької господарки знаходяться українці, які пропагують большевизм, в більшості ті, які не були під большевиками і 5-ти хвилин, то про таку людину можна з певністю сказати, що вона або ненормальна, або платний большевицький агент.

Раніше такі добродії малювали казкові дива про життя під большеви-

ками. Факти-ж, які суперечили цим казковим мріям часто дуже щирих людей, називали злобною брехнею і на цьому заспокоювалися.

Нині-ж в казкове життя під більшовиками ніхто не вірить.

Нині всі знають правду, яка виглядає значно гірше, ніж пише про неї автор листа з Одеси, бо всього та ще в одному листі не скажеш.

Той лад, який завели більшовики, те фізичне і моральне рабство, в якому перебувають навіть такі особи, як автор азбуки комунізму Бухарин, може викликати лише обурення, а коли-б говорити про співчуття, то лише до жертв комунізму, а не до тих, хто во і'мя комунізму (а по суті во і'мя властолюбія) веде Україну до господарської руїни, до морального здичавіння і до поступового винищення українського населення.

Дмитро Геродот.

3 міжнароднього життя.

— Англійські політичні настрої. — Італія та Індія. — На франко-італійських кордонах

З Англії йдуть чутки, що наближається час нових виборів до парламенту, а одночасно з тим і можливої радикальної зміни британської влади.

Як відомо, Labour Party минулого року була покликана до влади не тому, що вона дістала на виборах більшість, а тому, що мала найбільше число депутатів у парламенті. Влада Мак-Дональда була, зостається і зараз владою меншости, існування якої увесь час залежало й залежить од того, як ставиться до неї опозиція. Сучасний прем'єр, складаючи свій кабінет, мав би, на континентальний погляд, одночасно з тим скласти і якусь парламентську коаліцію, яка давала б йому більшість, себ-то можливість спокійно урядувати. Він того не зробив. По-перше, це не відповідає англійській традиції, бо британська влада, як норма, складається з представників одної партії. По-друге, він сам того не хотів, не хотіли її представники тої єдиної англійської партії, яка до того начеб то надавалася, а саме — ліберальної.

І обидві сторони мали на те свої причини. Labor Party сподівалася, що за той час, коли її представники стоятимуть у владі, збільшиться її авторитет у країні, і з нових виборів вона вже повернеться до парламенту з абсолютною більшістю цього сподіваного успіху ні з ким вона ділити не хотіла, а тому від якоїсь коаліції чи тісної навіть згоди ухилилася, хоч до певної міри її могла те зробити з лібералами.

Противники трудової партії чекали од майбутнього цілком протилежних наслідків. Вони, особливо консерватори, гадали, що не слід добиватися скорішого розпуску парламенту, що треба дати час робітничій владі, аби вона виявила перед світом свої урядові можливості й свою державну чинність. Вони сподівалися, що Мак-Дональд та його товариші по кабінету не зможуть зреалізувати ні одної з тих великих обіцянок, які давалися ними на виборах, що їх влада, як говорять французи, знониться, зітреться на буденній праці, що авторитет їх спаде, виборці в них розчаруються і оддадуть свої голоси їх противникам.

Тільки цим останнім можна і треба пояснити той факт, що Мак-Дональд, не маючи за собою більшости, міг так довго утриматися у владі. Сприяло тому, правда, ще й та обставина, що в шерегах його противників не все було гаразд, бо не тільки в ліберальній партії, але й серед консерваторів піднялися були внутрішні тертя, які не давали їм можливості думати про нові вибори, бо на вибори партії мусять іти консолідовано.

Коли Мак-Дональд став головою британського кабінету, противники його давали його владі рік життя, сам він розраховував на два роки. Перший термін уже минув, другий наближається. Змінилися і обставини.

Ліберали, які увесь час мовчки підтримували в парламенті Labour-Party, сподіваючися, що за ту допомогу, дістануть вони корисну для них зміну виборного закону зрелища тих надій. Консерватори ж, які мають найбільші шанси заступити у влади місце трудової партії, перемогли, як здається свії внутрішній квас, й готуються до виборного бою. До того ж наче б то нема вже чого далі чекати, поки зноситься авторитет урядової партії. Часткові вибори до парламенту за останній час вказують на те, що число голосів Labour Party незмінно падає і політичний авторитет її йде далі. Популярність партії нищать тяжкі невдачі Англії в азійських колоніях, сприятлива політика що-до ССРСР, а особливо — той, властиво незалежний од Labour Party — факт, що за час існування влади Мак-Дональда число безработніх в Англії не зменшилося, як то було нерозважно приобіцяно, а подвоїлося.

Усі ті факти говорять за те, що наближається час перегляду, а може рішучої зміни цілої внутрішньої, а з нею і закордонної англійської політики, принаймні тих її ліній, які означені досі урядовою чинністю трудової партії. Коли точно настане той час, тяжко сьогодні сказати, бо можуть його де-що віддалити дві важливих події, що стоять на порядку англійського політичного дня. Це, по-перше, імперська конференція, скликана на поточний жовтень, а по-друге — трохи пізніша за нею так звана конференція круглого стола, за яким мають сісти зібрані представники Англії та Індії, аби вирішити на спільній нараді взаємовідносини цих країн на майбутнє. Кінця тих конференцій, однак, Мак-Дональд може й не захоче очікувати, бо не можна сказати, що вони випадуть на користь його владі та його партії.

А втім, хоч дня виборів ще не видно, виборна кампанія наче б то уже почалася, бо представники всіх трьох англійських партій, немов зговорившись, зробили публічні партійно-програмові виступи. Першим розпочав невгамований Ллойд-Джордж, лідер лібералів, виголосивши блискучу промову, спрямовану проти робітничого уряду. Характеризуючи внутрішнє сучасне становище, він вказав на те, що Англія зараз не переживає кризи, а саме вступила до такої тяжкої кризи, якої вона давно вже не знала в історії своїй, що сучасні економічні труднощі, зневірря в майбутнє, індустріальна й торговельна стагнація та неперервне зростання безробіття, — це лише знаки страшної близької справжньої кризи.

Ллойд-Джордж вказав, що уряд не знає заходів, які треба вжити для боротьби з тою бідсю. За півтора роки свого існування уряд Labour Party не виявив жодних нових методів, порівнюючи з тими, що за них бралися свого часу й консерватори, коли були у влади. Свою невдачу травоїсти випрадували увесь час тим, що економічна криза й безробіття — явище світового порядку, а на останньому що-річному конгресі поставлено навіть під розвагу і на виправдання теза, що в капіталістичному суспільстві не можна боротися з безробіттям, хоч у сусідній, тож капіталістичній Франції безробіття як раз не існує.

Лідер лібералів має рацію, говорячи так про Labour Party, але його партія так само не має якогось точного плану, аби боротися з зазначеною ним сташною кризою, — принаймні, досі не виявила його. Виявлений план має поки що лише консервативна партія, од імені якої й виголосив його Невіль Чемберлен, видатний член попереднього консервативного кабінету.

План той зводиться до ряду цілком конкретних заходів в справі реорганізації індустрії, раціоналізації системи допомоги безробітним і боротьби з самим безробіттям, і нарешті — до заміни традиційної англійської торгівлі системою митної протекції й охорони англійського продуцента й споживача, переведеною за згодою представників усіх заокеанських частин Британської імперії.

Цікаво зазначити, що вказані програмові виступи партійних лідерів сталися на передодні згаданої вище імперської конференції, а промова Невіля Чемберлена навіть виголошена на многотисячних зборах ново-

утвореної Імперської Ліги. Явна річ, що цього разу до виборної гри острівної Англії цілком виразно мають вступити впливи її настрої не тільки самої метрополії, Британської імперії, але й усі складові її частини, розкидані по цілому світі. Який наслідок матиме та гра, внаже мабуть уже близьке майбутнє.

* * *

Згадана вище англо-індійська конференція в Лондоні ще не розпочалася бо призначено її на листопад, — але її можливі, негативні для Англії наслідки де-якими приятелями Британської імперії вже обраховуються на свою користь. Першими вступили на цей шлях італійці, що, як відомо, незадоволені своїм сучасним міжнароднім становищем та шукаючи усіх можливостей, аби поширити свою територію та примістити свої впливи де можна й де не можна. Передбачаючи одрив Індії од Англії та розпорощення її на окремі частини, одна з поважних фашистських газет — *Corriere della Sera* — спекулює в такий спосіб з того приводу:

Ми, італійці, не думаючи про катастрофічні для Англії рішення, бо Англія, — приятельська нам нація, мусимо реально зваяжити проблему можливого розпаду Індійської імперії в більш-менш близькому майбутньому. Саме тому, що, як ми знаємо, Індія єсть вираз чисто географічний, що єдність Індії не що инше, як, чудесний, але штучний англійський витвір, ми можемо передбачати, що одного дня азійський схід прибере одмінну од сучасної структуру, а частини Індії, як то було вже за далекої давнини, потягнуться до Європи та країн Середземного моря, сполучаючися з ними суходольними шляхами, що їх було утворено нашими предками за античної старовини та за середньвіччя.

Ми дивимося на схід, як на наш природній ринок. Сьогодні Індія сполучена з зовнішнім світом морськими шляхами. Ключи до яких належать Англії. Політичний хаос, що його можна передбачати в Індії, коли вона стане незалежною, може спричинитися до того, що багато з тих шляхів підуть в інших напрямках, більше природних і придатних що-до нашої експансії та нашої торгівлі. Найвно видно, що часом і хаос може мати свої добрі сторони.

Конференція, правда, — закінчує італійська газета свої розваги, — може й скінчитися мирно, але як би вона не скінчилася, справа незалежної Індії зрушила з місця й припинити її вже годі. Італійці мусять використати цей момент, готуючися до того завчасно й поважно.

Англійська преса, — вона часто так поводиться, в аналогічних випадках, — проминула без уваги цей італійський виступ, але чи не зареєстрований він британським міністерством закордонних справ?

* * *

Італійська експансія шукає собі шляхів не тільки за океанами, але і у самій Європі, і то не лише на сході її, — на Балканах, але й на заході. Як відомо, фашистам спати не дає той факт, що колишні італійські провінції, як Савоя, Ніца та Корсика з бігом історії й часу стали органічною частиною французької державної території. На цю тему написано сотки статей, проголошено стільки ж демагогічних промов італійськими активними політиками. Французька преса й французькі політичні кола досі ставилися до того цілком спокійно, трохи погордливо і дуже рідко що одповідали на те.

Але останні політичні події останніх часів не дозволяють вже й Франції так спокійно дивитися на італійські виступи і французький уряд, як здається, звернув на те зараз поважну увагу. Принаймні в «*Journal de Geneve*» читаємо:

Деякий час тому назад італійський уряд проголосив, що він прийняв рішення використати робітників, що стали безробітними для праці необхідної для військових потреб, для будування стратегічних шляхів на кордонах Італії, а особливо — на кордонах альпійських. З другого боку, згідно з французькими інформаціями французький військовий міністр Мажіно в супроводі генерала Вейгана закінчив свою інспекцію фортифікаційної оборони приморських Альп і зробив заяву, що він ходом тої праці цілком задоволений.

Газета наводить воєнну історію вказаного району. З французького боку береги ті були укріплені лише за середнєвіччя проти пиратів, а також для боротьби з Карлом V у 16-му столітті. Пізніше цілі століття вони стояли цілком безборонні, аж до того часу, коли Італія пристала до відомого потрібного союзу з Німеччиною та Австрією. За часів великої війни їх знову ж таки обеззброїли, а тепер, за часів фашистського режиму, мусять поновити на спіх фортифікації на тихих берегах французької Рів'єри. Такі самі оборонні праці, як наводить женецька газета, переважають і на острові Корсиці, бо являється цей острів надзвичайно важливою комунікаційною базою Франції в її зносинах з африканськими колоніями.

Можна бути абсолютно певним, що ці французькі фортифікаційні праці не мають і сліду агресивних намірів, — бо чого б такі республіканська Франція мала шукати на території Італії? Але чи можна мати таку саму певність що-до фашистського режиму? Неспокійно робиться в Європі.

Observer.

З преси

Як відомо, в зв'язку з новим районуванням України та із скасуванням округ, большевики висилають в райони урядовців окружних апаратів. Ті, звичайно, їхати не хочуть з добрих місць, і всілякими способами одкручуються. Аргументів наводиться сила силена, але ось один аргумент, що гідний уваги:

«Чому ж не поїхати? Поїхати можна і навіть треба. От тільки з мовою в мене не гаразд. А як же ти поїдеш, коли не українізований...»

Виявляється, що українізація — це палиця з двома кінцями. І аргумент сильний. .

* * *

Не раз підіймалося питання про те, що т. зв. «націоналісти» в своїй праці і в своїй пресі роблять прислугу ворогам нашим — большевикам. Щоб не бути голословним, то наведемо хоч такий приклад. «Прол. Пр.» ч. 209 з 11. IX вміщаючи допис «Ундівське багно» із Львова пише про всякі «злочини» в «Просвіті», в тім числі і про те, що в «Центросоюзі» вкрали,

«так просто вкрали урядовці-ундівці велику суму — 100-000 золотих. (Перемиський «Український Голос» подає чутку, що на справді вкрадено не 100, а 170.000 золотих).»

Отже виходить, що найбільш ймовірними для большевиків є відомості «Українського Голосу», органа «націоналістів». Минаючи інші

газети львівські, яких є не мало, большевики спиняються на... «Українському Голосі».

Най же «возрадуються» наші націоналісти з такого почесного вибору...

З широкого світу.

— Замість святкувати національне свято 20 вересня — день взяття папського Риму — Італія має надалі святкувати 11 лютого — день підписання Латранського договору і примирення з папським престолом.

— Бувший большевицький радник у Стокгольмі Дімітрівський розпублікував у пресі відомості про постачання московським урядом фінським комуністам зброї.

— В Буенос-Айресі поліція зрештувала 38 росіян-комуністів, що вели шалену агітацію проти нового революційного уряду ген. Урібуру.

— Турецький уряд сповістив про закінчення військових операцій проти курдів-повстанців.

— З огляду на провокаційне зволікання большевиками переговорів китайська мирова делегація, що вже 4-ий місяць сидить без всякого діла в Москві, має ніби бути відкликаною.

— Коло Кронштадту відбулися морські маневри большевицької Балтійської флоти.

— Президентом італійської Академії Наук замість Тітоні, що демісіонував з-за хвороби, намічено вченого винахідника Марґоні.

— В Англії почалася пресова кампанія проти викидання большевиками на англійський ринок за безцінь їстівних продуктів і різного краму.

— Шведські посередники по продажу дерева постановили бойкотувати всякий совітський лісовий крам.

ДО ЗАЛІЗНИХ

З огляду на часті запити, хто має право на хрест «Залізного Стрільця» пропонується всім зацікавленим в одержанні хреста звертатися до Голови орденської Ради по адресі: полк. Шестопал. Kalisz. Skrz. pocz. 61.

Хрести набувати можна у п. Мілоцького — 42, Rue Denfert Rochereau. Paris 5-е

Хрести висилаються за готівку. Ціна у Франції — 16 фр. 50 с., за кордон — 18 фр. з пересилкою.

Хрести залишилися в малій кількості.

Хроніка.

З Гелької України

— Пам'ятник Коцюбинському. Центральна комісія для увічнення пам'яті М. Коцюбинського збрала вже 115.242 карб. 57 коп. Проект пам'ятника-будинку, що вироблений Бородиним та Межибовським, коштуватиме 200.000 карб. і його мають будувати, як тільки дістануть решту грошей, у Вінниці. Для зібрання решти грошей випущено ювілейні марни по 5, 10, 20 і 50 коп., а також 1 мільйон ювілейних значків. Так само випущено бюст М. Коцюбинського та статуетку, яку розповсюджують через Книгоспілку. («Пр. Пр.» ч. 214 з 17. IX).

— У зв'язку з 25-тиліттям з дня смерті М. Коцюбинського Наркомос РСФСР для увічнення пам'яті М. Коцюбинського довірив видати російською мовою збірник його вибраних творів. Вирішено також на Північному Кавказі назвати одну із шкіл іменем Коцюбинського. Українському театрові в Ленінграді «Жовтень» присвоєно ім'я покійного (там же).

— На могилі М. Коцюбинського на Болдних горах у Чернігові нарешті спорудили надгробок за проектом проф. Кричевського. Надгробок складено з плит сірого ляборадориту («Пр. Пр.» ч. 208 з 10. IX).

— Українська Сільсько-Господарська Академія. Президія Всесоюзної Академії Сільгоспнаук імені Леніна визнала за потрібне організувати на Україні академію сіль.-госп. науки, що має входити до системи Всесоюзної Академії, щоб, мовляв, був безпосеред-

ній контроль Москви над роботою на Україні. На цю ціль асигновано 17.600.000 карб. (там же).

— Новий медичний інститут на Україні. Не зважаючи на те, що приміщень і для старих наукових інституцій, і для студентів бракує, більшовики все ж таки одкривають в Сталіному по рахунку 5-ий медичний інститут, до якого в грудні мають прийняти 200 студентів. При інституті відкривають робфак («Ком.» ч. 242 з 2. IX).

— Нове літературне угруповання. В Харькові за допомогою федерації совітських письменників утворилося літературне об'єднання ЛОЧАФ (літературне об'єднання червоної армії й флоти), що має завданням освітити минуле червоної армії та її побут. Мають святкувати 10-тиліття Перекопу, до якого скличуть конференцію червоноармійських письменників («П. Пр.» ч. 207 з 9. IX).

— Чужоземні журнали в Києві. До Києва прибула група японських і китайських журналістів, що приїхали обізнатися з життям економічним та культурним на Україні («Ком.» ч. 254 з 14. IX).

— Чужинці на Україні. До Харькова прибув радник міністерства внутрішніх справ Прусії п. Вайхман, який захотів докладно ознайомитися, як обслуговують на Україні національні меншості («Ком.» ч. 244 з 4. IX).

— Баланс місцевого бюджету УССР на 1930-31 рік. Затверджено баланс місцевого бюджету України на 1930-31 рік загальною сумою в 959.107.000 карб. Баланс зведено з дефіцитом в сумі 48.000.000 карб. Ухвалено про-

сити союзний уряд покрити цей дефіцит, давши місцевому бюджетові УССР наступного року додатковій прибутковій джерела («Пр. Пр.» ч. 207 з 9. IX).

— Розподіл України що-до заробітної платні. У зв'язку з новим районуванням теперішній поділ України на смуги що-до заробітної платні застарів. Отже ухвалено зробити новий поділ України що-до смуги зарплатні. Такі великі міста, як Харків, Київ, Одеса та Дніпропетровське будуть по-за смугами. До першої смуги залічено міста першої групи, тобто міста Донбасу й Миколаїв, Запоріжжя та ін.; до другої смуги — міста другої групи й райони першої групи (за адміністративним поділом). До третьої смуги залічено решту районів. Вирішено дорівняти заробітну платню в містах Донбасу, до першої категорії («Пр. Пр.» ч. 210 з 12. IX).

— З українізацією безпечно. Торік в Харкові на державних курсах українознавства лічилося майже 21 тисяча курсантів. Закінчили курси лише 6 тис. курсантів. Цього року на курсах перебуває 20 тис. чоловік. Помимо цієї безнадійності справи українізувати неукраїнський большевицький апарат, ці цифри показують, яка кількість москалів перебуває в Харкові на державних посадах, на услугах окупаційної влади. Як не намагаються окупанти хоч про око людське показати «українізований» апарат, з того нічого не виходить. Як звичайно до українізації ставляться суто формально. Загальне явище — коли службовці на роботі не розмовляють з відвідувачами та між собою українською мовою («Ком.» ч. 249 з 9. IX).

— Хлібозаготівлі за сепень пройшли дуже незадовільно, загальний план на Україні виконано лише на 74 відс. З того улюблена і укохана большевицька дитина — колгоспи — виконали лише на 46 відс. («Ком.» ч. 244 з 4. IX).

— На Сталінщині колгоспи ви-

конали своє завдання на 57. 4 відс.. Скошений хліб з поля ще не зведено. По деяких колгоспах хліб починає проростати («Ком.» ч. 246 з 6. IX).

— Осіння сівба. На 10 вересня по відомостям Наркомзему УССР засіяно по всій Україні лише 1.377, 2 тис. гект., себ-то 13,2 відс. загального плану («Ком.» ч. 254 з 14. IX).

— З вугіллям дуже зле. Програми не виконана жадна шахтоуправа у Луганському, — пише «Ком.» (ч. 246 з 6. IX) «Серпневу програму по Шахтах Луганвугілля і Донбасантрацитву зрівану».

— Боротьба з плінністю робочої сили в Донбасі. Справа дефіциту вугільної та металургічної промисловости стоїть так зле, що большевики тратять голову. Мобілізували були комсомольців, не втрималися, порозбігалися. Мобілізували наймитів — і ті повтікали, бо справді страшні умови перебування на Донбасі та при роботі. Врешті вирішили большевики двинуті новий людський запас — колгоспників, бо «резерви робочої сили в містах майже цілком вичерпані» — пише «Ком.» ч. 242 з 2. IX. І тому до 1 жовтня цього року українські колгоспи повинні дати Донбасові 30.000 нових робітників на постійну роботу. Отже життя на Україні справді починає робитися страшним.

— Як ілюстрації наведемо за тим же «Комуністом» ті умови, в які ставлять мобілізованих на роботу в Донбасі наймитів. До шахтоуправи ч. 3 прибуло з округ України та Північного Кавказу 178 наймитів. Миңуло небагато часу і тут залишилося вже тільки 59 наймитів, решта ж порозбігалася. Господарники розмістили прибулих наймитів у брудних казармах з блошицями, тараканами, без будь якої меблі. На сніданок давали компот та вінігрет... із червами та прусаками...

«На шахтах «Червоного Профінтерну» побутові умови хоч і задовільні, але і тут із 134 наймитів залишилися на роботу лише 57

о л. Виявляється, що з новими шахтярами на роботі дуже бурхально поводитися...

«Вербувальники на місцях допускалися великих помилок та недозволеного перекручування даних директив. Де-які вербувальники наобіцяли наймитам, що їх зразу ж по приїзді відрядять на курси, даватимуть безплатно одяг, харчі то-що». («Ком.» ч. 242 з 2. IX).

— На сполох! Під таким заголовком пише «Пр. Пр.» (ч. 212 з 14. IX) про те, що вже в початку вересня повинні були б цукроварні почати роботу, а й досі ні одна не розпочала. А планувалося виробити півтора мільйони центнерів цукру. Більше того, чимало цукроварень не можуть розпочати працю, і не можна передбачати коли й зможуть.

— Зразок господарки. Від початку серпня і до початку вересня (цілий місяць) на полях Корделівської цукроварні лежало кілька сот центнерів вівса. покошеного з площі 100 гект. і не забраного звідти. Розсипаний, під дощем, гнів та проростав цей овес на очах і робітників і керівників партпрофорганізації і господарників. На тій же цукроварні в такий самий спосіб висипався на землю врожай гороху з площі в 100 гект. («Ком.» ч. 257 з 17. IX).

— Обважують селян. Користуючися з того, що селяне ще не звикли до метрової системи ваги, большевицькі апарати на засипних пунктах, де приймають дзерно, обважують селян. На ст. Буча трапилися такі випадки, що одному селянину видали квіт на здачу 165 кіло хліба, в той час, як він привіз 250 кіло. Другого разу видали квіт за два мішки на 79 кіло, коли там було 123 кіло. Коли селяне питають, скільки ж здало, відповідають «Почекайте, прочитає квитанці, коли буду всім відповідати, язик мій спухне» («Пр. Пр.» ч. 209 з II. IX).

— За переховування срібної монети виїзна сесія окрсуду засудила селянина Стрілецького із с. Струна на 3 роки ув'язнення з вислан-

ням до конштабору на північ, себ-то в Соловки («Ком.» ч. 242 з 2. IX).

— Суд В с. Митрофанівці на Зінов'ївщині виїзна сесія окрсуду засудила родину Кравцових Миколи, Сергія, Нестора й Гаврила за боротьбу проти совітської влади на вислання поза межі України на 5 років і позбавлення виборчих прав на 5 років («Пр. Пр.» ч. 212 з 14. IX).

— В Херсоні окрсуд засудив селянина Мудрого на 5 років «позбавлення волі в примусових таборах» (себ-то в Соловках) тільки за те, що підбурював наймитів зривати збори, агітувати, щоб в селян не забирали землю то-що. («Ком.» ч. 252 з 12. IX).

— Селянський терор. В с. Дробишеві Лиманського району у члена созу Слепцова підпалено свинарник та склад, де зберігався хліб, що належав созові Пожежу ліквідували, але дзерно пошкоджено. Тієї ж ночі у другого члена созу Чернікова підпалено клуню, де була солома, полова та вівляка. Заарештовано селян Катасановича, Гаврила Івановича, Юркова та Євдокімова («Ком.» ч. 246 з 6. IX).

3 життя укр. еміграції.

У Франції.

— «Гума Марта» в Парижі. В суботу 20 вересня 1930 року в помешканню Salle des Fetes de Boulogne українськими аматорами театального мистецтва було влаштовано виставу баль. Поставлено було «Куму Марту» п'єсу на 5 дій Шатковського під режисурою п. А. Світличного. Вистава пройшла дуже гарно, не дивлячися на те, що на сцені було багато аматорів лише починаючих. Після кожної дії публіка нагороджувала їх заслуженими рясними оплесками. Слід одмітити, що серед глядачів було дуже мало українців з Парижу (як це не прикро). По виставі відбулися танці, на які прийшло чимало чужинців, особливо, французів, які по закінченню залиши-

лися дуже задоволені, висловлюючи бажання й надалі частіше улаштовувати подібні вечірки.

Аматорам можна побажати надалі такої ж праці на полі рідного театрального мистецтва.

— Що-до справоздання з вистави балю, то воно виглядає так: прибутків — 2. 237 фр. 30 с. — видатків — 1.905 фр. 41 с., залишається — 331 фр. 89 с.. Повернено боргу — 326 фр. 30 с. В касі товариства на 28 вересня мається готівки — 5 фр. 59 с.

Скарбник Морозовський (—)

— П і о н . 31 серпня с. р. проїздом до Риму відвідав Ліон інж. Єремів, який подав в клубі Громади цікаві інформації про сучасні події. В цей же день Ліонська Громада урочисто згадувала десятиріччя останнього здобуття Києва військом УНР. Гучне «Слава» пролудало на честь героїв - вояків, які ще й досі не загубили надії, знову, але вже остаточно, здобути столицю України.

Після того інж. Єремів зробив доклад на тему «Міжнародне положення України і становище України за кордоном». Після докладу відбулися дискусії на тему докладу.

Ліонське громадянство проважючи інж. Єремів заручилося його згодою на публичну лекцію його в Ліоні.

На далекому Сході.

Тимчасом реальних змін у відносинах політичних сил на Далекому Сході немає. Є балачки про те, що великі держави ніби договорилися за всяку ціну вижити большевиків з Китаю, але чи це так сказати важко. Під впливом цих чуток договороються між собою і московські сибірські організації емігрантські: Семенів, Детерикс, Хорват і т. д. Багато балакають, але толку мало.

В Приморщині є зараз багато партизанів, але не треба думати, що вони зв'язані з білими царепоклонниками. Це ті партизани, що як раз виганяли білих москалів, а тепер ріжуть червоних. Це хлоп-

ці з селян загартовані в боях: не бояться вони ні холоду, ні дощу, ні смерті. Бувші офіцери білої армії на це не здатні. Ці останні тут в Китаю більше служать кельнерами, чи граються в політику і коли білим треба буде формувати армію, то вони з цих елементів сформують хіба «кашеварські роти».

Між иншим, великий переполох роблять тут прокламації Українського Революційного протибольшевицького Комітету, що якимось чином дістаються з большевії і до Китаю. З цих прокламацій видно, що на Великій Україні є сильна революційна організація, яка широко веде свою роботу і сягає навіть на Далекий Схід. На українське населення, на селян на Далекому Сході ці прокламації роблять великий вплив.

З инших новин — українці в Манджурії думають видавати свій орган українською мовою. Вже 5 раз подавалося до китайських влад прохання про дозвіл, але й досі того дозволу немає. Чому? Невідомо. Мабуть, щоб не драгувати москалів емігрантів і червоних.

По тих відомостях, які циркулюють дуже цікавляться українськими справами японці і збирають докладні відомості. інформуються про організації і т. и.

Бібліографія.

У вересневому числі «Revue de Paris» проф. Рене Мартель і Ілько Боршак, бувший редактор большевицьких «Українських Вістей», умістили першу частину більшої статті «Життя Мазепи». Хоч обмежена очевиднов місцем, стаття подає реальні відомості що-до біографії Мазепи, вірно змальовує на історичному фоні його діяльність і значіння для України і її національного життя. Віддають автори і належну данину тому, що притягало до особи Мазепи поетів, драматургів і письменників.

Для українського читача стаття нового нічого не може дати, особливо тепер після Б. Лепкого, але для чужинців вона є безумов-

но вельми інтересною, тим більше інтересною, що своїми реальними фактами представляє дійсно го Мазепу ще більшим і цікавішим ніж його малюють складені вже анекдоти і фантазії.

Дуже приємним є те, що І. Борщак, бувши редактор польськевицького органу «Українських Вістей», органу ворожого українській національно-державній ідеї, дає в статті патріотичне тлумачення ходу історичних подій ча-

сів Мазепи і характеристики тогочасних москалів, їхньої культури і їхніх дуже подібних до сучасних московських поглядів на Україну.

Оскільки авторів статті варто осудити за їхні попередні зусилля робити дешеву рекламу польськевицям, остільки тепер можна подякувати за патріотичну популяризацію української історії.

І. Затапанський.

Зміст.

— Париж, неділя, 5 жовтня 1930 року — ст. 1. — С т . С і р о н о л - к о . «Грудшкола», і «політосвіта» на службі колективізації сільського господарства — ст. 3. — Р. С. Про організацію війська. II і III — ст. 5. — О л . Ш у л ь г и н . В обороні нашої честі і національного імені. I. Хід боротьби — ст. 11. — В. С. З життя й політики — ст. 15. — Д м . Г е р о д о т . 5. України про Україну — ст. 19. — O b s e r v a t o r . З міжнародного життя — ст. 23. — З преси — ст. 26. — З широкого світу — ст. 27. — Х р о н і к а . ст. 28. — З життя укр. емігранці: У Франції — ст. 30. — На Далекому Сході — ст. 31. — Бібліографія — ст. 31.

Книгарня Українського Центрального Комітету в Польщі

продає по нормальним книгарським цінам твори всіх українських і світогих письменників і поетів,

портрети українських письменників і національних діячів, листівки з життя українського народу, його побуту, історії, культури. національні відзнаки, канцелярське приладдя.

Замовлення шліть на адресу: Warszawa. Podwale 16, m. 15.

„ШЛЯХОМ НЕЗАЛЕЖНОСТІ“

Орган Головної Управи Українського Центрального Комітету в Польщі, що з року 1929 виходить замість «Вістей УЦК»,

Основним завданням ставить освітлення з погляду ідеологічного та популяризацію нашої державної традиції, до створена була на батьківщині українським народом в боротьбі за державну незалежність, а також розгляд важливіших питань державного будівництва на Україні.

Містить в собі статті політичного, економічного й культурно-освітнього змісту та відомості з емігрантського життя.

Ціна ч. 1-го — 1 зл., а ч. 2-го — 3 зл.

Адреса редакції: Warszawa. Podwale 16, m. 16, m. 15.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris(V)
Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Редагус — Комітет.

Адміністратор : Іл. Косенко.

Le Gérant : M-me Perdrizet.